

HØRINGSNOTAT

OM

OPPRYDDING I BESTEMMELSER

I PENGE-, KREDITT- OG

VALUTALOVGIVNINGEN MV.

INNHold

1	INNLEDNING OG SAMMENDRAG	3
1.1	Bakgrunn	3
1.2	Hovedvurderinger	3
1.3	Høringsnotatets innhold	4
1.4	Sammendrag av forslagene i høringsnotatet	4
2	BEREDSKAPSTILTAK I KRISESITUASJONER	6
2.1	Generelt om beredskapstiltak	6
2.2	Om mulige tiltak for å bremse store, kortsiktige kapitalbevegelser	6
3	INTERNASJONALE FORPLIKTELSER	9
3.1	EØS-avtalen	9
3.2	Det internasjonale valutafondet (IMF)	10
3.3	OECDs liberaliseringskoder	10
3.4	WTO/GATS	11
4	PENGE- OG KREDITTLOVEN	13
4.1	Bakgrunn	13
4.2	Vurdering av penge- og kredittlovens bestemmelser	13
4.3	Berørte forskrifter	18
5	VALUTALOVEN	20
5.1	Bakgrunn	20
5.2	Vurdering av valutaloens bestemmelser	22
5.3	Berørte forskrifter	26
6	NORGES BANKS INNSAMLING AV OPPLYSNINGER TIL STATISTIKK-, TILSYNS- OG KONTROLLFORMÅL	27
6.1	Bakgrunn	27
6.2	Nærmere om Norges Banks statistikkproduksjon	27
6.3	Fremtidig lovgrunnlag for opplysningsplikt, tvangsmulkt mv	28
7	ANDRE TILPASNINGER I SENTRALBANKLOVEN MV.	32
7.1	Sentralbankloven § 19	32
7.2	Bruk av gjenkjøpsavtaler med andre enn banker	32
7.3	Utskilling av deler av Norges Banks virksomhet i egne selskaper	34
7.4	Norges Banks adgang til å delta i arbeidsgiversammenslutninger	40
7.5	Øvrige endringer i sentralbankloven	41
7.6	Endringer i andre lover	42
8	ØKONOMISKE OG ADMINISTRATIVE KONSEKVENSER	43
9	FORSLAG TIL LOVENDRINGER	44
9.1	Merknader til forslagene	44
9.2	Utkast til lovendringer	49

1 INNLEDNING OG SAMMENDRAG

1.1 Bakgrunn

De penge- og kredittpolitiske reguleringene besto i utgangspunktet av rente- og kvantumsreguleringer i det norske penge- og kredittmarkedet, samt reguleringer av publikums og finansinstitusjoners adgang til å låne og plassere i utlandet. Generelt ble reguleringssystemet, som ble etablert i 1950- og 60-årene, satt under et økende press i løpet av 1970-tallet, og en deregulering fulgte. Dereguleringen var en utvikling der omfanget og innretningen av reguleringene ga gradvis større rom for markedstilpasning i lånemarkedene.

Penge- og kredittutvalget drøftet valg av virkemidler i pengepolitikken (jf NOU 1989:1 Penger og kreditt i en omstillingstid). Utvalget påpekte at direkte reguleringer er blitt mindre effektive og indirekte virkemidler mer effektive, og uttalte i den anledning (s 23):

"Normalt bør direkte reguleringer unngås

Utvalget påpeker at man bør bruke indirekte virkemidler for å regulere renten og kredittvolumet. Men utvalget utelukker ikke at det kan oppstå helt spesielle situasjoner der det er berettiget å ta i bruk direkte reguleringer, men da bare for meget korte perioder. Derfor tar utvalget ikke opp noe generelt forslag om å fjerne de hjemler kredittloven gir for å bruke direkte reguleringer, men forutsetter at behovet for lovhjemmel for de ulike virkemidlene blir vurdert nærmere ut fra de spesielle hensyn som måtte foreligge."

Om valutareguleringen uttalte utvalget (s 24):

"Utvalget mener at kredittpolitiske hensyn tilsier at valutareguleringen som ordinært virkemiddel ikke bør opprettholdes særlig lenge. Bakgrunnen er særlig at reguleringen er blitt lite effektiv, samt hensynet til norske bedrifters konkurransevilkår.

Utvalget mener at myndighetene også i fremtiden bør ha lovhjemmel for å benytte valutaregulering som et beredskapstiltak, særlig for å kunne regulere destabiliserende kapitalbevegelser. Det bør utredes nærmere hvordan en slik beredskapslovgivning bør utformes."

1.2 Hovedvurderinger

Direkte reguleringer som ordinære virkemidler i penge- og valutapolitikken er i all hovedsak avviklet. Ingen av bestemmelsene i penge- og kredittloven som knytter seg til regulering av kredittstrømmer, reservekrav eller renteregulering har vært i bruk siden 1987. Bestemmelsene i valutaloven som kan regulere valutastrømmer har i liten grad vært anvendt siden 1990. Penge- og kredittloven og valutaloven utgjør ikke lenger en aktiv del av virkemiddelapparatet i den økonomiske politikken. Bruk av denne type bestemmelser som ordinære virkemidler i penge- og valutapolitikken anses ikke lenger som aktuelt.

Lovene inneholder imidlertid andre bestemmelser som det er ønskelig å beholde. Slike bestemmelser knytter seg særlig til behovet for å kunne ha anledning til å iverksette beredskapstiltak ved krisesituasjoner, samt behovet for å videreføre bestemmelser knyttet til innsamling av opplysninger til statistikk-, tilsyns- og kontrollformål.

Departementet vil på denne bakgrunn vurdere å foreslå å oppheve penge- og kredittloven og valutaloven. Bestemmelser som ikke har som formål å regulere kreditt- og valutastrømmer og renter blir vurdert videreført i annet lovverk. Behovet for en revisjon av lovgrunnlaget for pengepolitikken er også aktualisert bl.a. gjennom lovstrukturutvalgets utredning (NOU 1992:32 Bedre struktur i lovverket).

De folkerettslige avtaler Norge har inngått innenfor rammen av EØS, IMF, OECD og WTO, legger visse bindinger på bruken av penge- og valutapolitiske virkemidler. Våre internasjonale forpliktelser innebærer i normalsituasjoner at det i hovedsak ikke kan benyttes nasjonale virkemidler som diskriminerer mellom utenlandske og nasjonale tjenesteytere. I krisesituasjoner hvor det er behov for beredskapstiltak, tillater alle våre internasjonale avtaler en friere bruk av diskriminerende tiltak dersom det anses nødvendig.

1.3 Høringsnotatets innhold

Spørsmålet om beredskapstiltak på det pengepolitiske området i krisesituasjoner drøftes i kapittel 2. I kapittel 3 omtales de av våre internasjonale forpliktelser som har betydning for bruk av pengepolitiske virkemidler.

I kapittel 4 og 5 gjennomgås bestemmelsene i hhv penge- og kredittloven og valutaloven med sikte på å foreta en oppdatering av det pengepolitiske lovgrunnlaget. I kapittel 6 behandles spørsmålet om Norges Banks innsamling av opplysninger til statistikk-, tilsyns- og kontrollformål. Ved en oppheving av penge- og kredittloven og valutaloven vil det være nødvendig å fastsette bestemmelser om innsamling av opplysninger i annet lovverk. Det foreslås at bestemmelser om innsamling av opplysninger, og øvrige bestemmelser som skal videreføres, blir tatt inn i sentralbankloven.

Høringsnotatet drøfter i kapittel 7 visse justeringer i det pengepolitiske lovverket. Dersom penge- og kredittloven og valutaloven oppheves, er det samtidig naturlig å oppheve deler av § 19 i sentralbankloven. Videre drøftes behovet for en presisering av sentralbankloven slik at loven ikke er til hinder for at Norges Bank skal kunne bruke gjenkjøpsavtaler i sine markedsoperasjoner også med andre enn banker. Til slutt vurderes enkelte organisatoriske spørsmål som utskilling av deler av Norges Banks virksomhet i egne selskaper og adgangen for Norges Bank til å delta i arbeidsgiversammenslutninger. Kapittel 8 omhandler økonomiske og administrative konsekvenser. I kapittel 9 er alle forslagene til lovendringer samlet.

Høringsnotatet er utarbeidet av Finansdepartementet med bistand fra Norges Banks administrasjon.

1.4 Sammendrag av forslagene i høringsnotatet

I høringsnotatet foreslås det en lovteknisk opprydding i bestemmelser i penge-, kreditt- og valutaloggivningen. Penge- og kredittloven og valutaloven foreslås opphevet. Samtidig foreslås videreført i sentralbankloven bestemmelser vedrørende innsamling av opplysninger til statistikk-, tilsyns- og kontrollformål. Det foreslås også videreført bestemmelser om adgang til å fastsette avgift på omsetning av valuta, reservekrav, samt en bestemmelse som kan hjemle dagens valutaposisjonsregulering. Spørsmålet om finansinstitusjoner fortsatt bør

være underlagt en slik rammeregulering, behandles som egen sak og omfattes ikke av dette høringsnotatet.

Ved en oppheving av penge- og kredittloven og valutaloven reises samtidig spørsmålet om behovet for å kunne ha anledning til å iverksette beredskapstiltak ved krisesituasjoner. Det foreslås tatt inn en slik beredskapsbestemmelse i sentralbankloven.

Det foreslås i tillegg visse justeringer i det pengepolitiske lovverket. Dersom penge- og kredittloven oppheves, påpekes det at det er naturlig å oppheve også deler av sentralbankloven § 19. Videre foreslås en presisering av sentralbankloven slik at det klargjøres at loven ikke er til hinder for at Norges Bank skal kunne bruke gjenkjøpsavtaler i sine markedsoperasjoner også med andre enn banker. I tillegg foreslås endringer i sentralbankloven slik at det ikke er formelle hindringer for at deler av Norges Banks virksomhet kan skilles ut i egne selskaper, og at Norges Bank skal ha adgang til å delta i arbeidsgiversammenslutninger.

Departementet inviterer høringsinstansene til å gi sine synspunkter på vurderingene og forslagene i notatet.

2 **BEREDSKAPSTILTAK I KRISESITUASJONER**

2.1 **Generelt om beredskapstiltak**

Krisesituasjoner som kan kreve anvendelse av beredskapsbestemmelser på penge-, kreditt- og valutaområdet er eksempelvis krig eller krigsfare, eller ekstremt store kortsiktige kapitalbevegelser. Den generelle beredskapslovgivning gir hjemmel for ulike tiltak i forbindelse med ekstraordinære kriseforhold (en oversikt finnes bl.a. i Per Christiansen: Norsk Pengerett (1987) s 273), bl.a. regulering av pengevesenet i krise- og krigstider. En antar at den generelle beredskapslovgivningen hjemler de tiltak som anses nødvendige ved krig eller krigsfare, og at det ikke vil være nødvendig å videreføre bestemmelser i penge- og kredittloven eller valutaloven for å ha hjemmel for tiltak i en slik krisesituasjon. F.eks. gir beredskapsloven (lov av 15.12.50 nr 7) hjemmel for avståelse av penger (herunder valuta) til fordel for det offentlige, og Kongen kan etter moratorieloven (lov av 4.12.64 nr 1) gi forskrift om betalingsutsettelse og fastsette tak på kontantuttak fra bank mv. Videre kan lov om pristiltak (lov av 11.6.93 nr 66) hjemle renteregulering (jf §§ 1 og 2).

Det er vanskelig å utarbeide detaljerte bestemmelser om de tiltak en bør ha anledning til å treffe i en slik krisesituasjon, siden det på forhånd er vanskelig å ha kjennskap til hvilke behov en vil kunne ha på dette området. Bestemmelsene i beredskapslovgivningen er derfor generelle i sin karakter. Det vil også være anledning til å vedta nye bestemmelser dersom det anses påkrevet. I det tilfelle at Stortinget ikke kan tre sammen, gir dagens beredskapslovgivning til dels vide fullmakter til Regjeringen. Det vises til NOU 1995:31 Beredskapslovgivningen i lys av endrede forsvars- og sikkerhetspolitiske rammebetingelser, for en gjennomgang av bl.a. hovedprinsippene i gjeldende beredskapslovgivning.

En kan videre tenke seg krisesituasjoner i det innenlandske kredittmarkedet forårsaket av økonomiske faktorer, men kredittreguleringer er da neppe det mest egnede virkemiddelet. Dersom f.eks. publikums tillit til finansinstitusjonene svikter, er sentralbankens rolle som "lender of last resort" en viktig beredskap. Norges Bank vil da kunne yte likviditetslån for å sikre stabiliteten på finansmarkedet. Soliditeten i finansnæringen skal ivaretas av institusjonenes ansvarlige kapital, og en har også sikringsfondsordninger for bankenes del. Da stabiliteten i det finansielle system ble ansett som truet under bankkrisen på begynnelsen av 1990-tallet, besluttet myndighetene i tillegg å opprette Statens Banksikringsfond og Statens Bankinvesteringsfond.

Det legges til grunn at de generelle beredskapslovene gir hjemmel for tiltak som er nødvendige for å regulere penge- og kredittvesenet ved krig eller når krig truer. I tillegg kan det i en situasjon med ekstremt store kortsiktige kapitalbevegelser, uten at en kan si at rikets sikkerhet er truet, være hensiktsmessig å ha hjemmel for å iverksette nødvendige tiltak for å bremse kapitalbevegelsene. Slike tiltak vil være av begrenset varighet og oppheves når grunnlaget for tiltakene er falt bort. Enkelte av bestemmelsene i penge- og kredittloven og valutaloven kan gi hjemmel for slike tiltak. Ved en opphevelse av disse lovene kan en slik hjemmel f.eks. fastsettes i sentralbankloven.

2.2 **Om mulige tiltak for å bremse store, kortsiktige kapitalbevegelser**

Restriksjoner for å beskytte mot store destabiliserende kapitalbevegelser kan tenkes gjennomført i form av *generelle forbud, krav om lisensiering, reservekrav eller ved bruk av prismekanismen* (avgifter/deponeringskrav som fordyrer transaksjoner). Reguleringene må kunne vedtas og implementeres svært raskt dersom behovet oppstår, og de er forutsatt å

strekke seg over begrensede tidsperioder og oppheves når behovet bortfaller. Effekten av reguleringene må komme mest mulig momentant. En må her også ta hensyn til de internasjonale forpliktelser Norge har inngått, jf kapittel 3. Nedenfor drøftes kort enkelte tiltak. Det tas her ikke stilling til hvilke virkemidler som anses som mest aktuelle, siden det på forhånd er vanskelig å ha kjennskap til hvilke behov en vil kunne ha på dette området.

Krav om lisensiering er et mulig virkemiddel, men vil kreve stor administrativ kapasitet. Innføring av avgift på omsetning av valuta eller innføring av uforrentede reservekrav vil gjøre det dyrere å spekulere eller sikre seg i valutamarkedet. Hvis aktørene i markedet forventer en kraftig depresiering av valutaen, vil en slik avgift trolig være et lite effektivt virkemiddel for å begrense store, kortsiktige kapitalbevegelser, og vil i alle fall måtte være svært høy om den skal få en ønsket virkning. Innføring av reservekrav kan (avhengig av størrelsen på kravet) føre til en sterk økning av bankenes likviditetsbehov, og kan (avhengig av likviditetssituasjonen) være vanskelig å gjennomføre.

Dersom reservekrav skulle innføres ved f.eks. betalingsbalanseproblemer, vil et krav om en viss andel likviditetsreserver (i form av innskudd i Norges Bank) i forhold til utlån i kroner kunne være aktuelt. Ut fra begrunnelsen til et slikt reservekrav, bør kravet begrenses til kun å gjelde innskudd i Norges Bank og ikke plassering i statspapirer. I utgangspunktet bør videre et slikt krav da omfatte alle finansinstitusjoner, og ikke kun banker.

Et mulig instrument for å begrense bankenes posisjonstagning i norske kroner i en situasjon med valutauro, er å pålegge valutaposisjonsrammer. Effekten av en slik bruk av virkemiddelet er imidlertid blitt mindre med årene. Dette skyldes bl.a. at andre aktører enn finansinstitusjoner kan bygge opp store valutaposisjoner, og at de finansielle markedene har gjennomgått en rivende utvikling hva angår teknologi og integrasjon. Norske banker er i dag underlagt posisjonsrammer, men det er hovedsakelig ut fra tilsyns- og soliditetsmessige hensyn, jf punkt 5.2.1.

Generelle forbud for en begrenset periode mot visse transaksjoner kan således fremstå som det mest hensiktsmessige i en krisesituasjon med ekstremt store, kortsiktige kapitalbevegelser. Slike forbud vil være mindre ressurskrevende og vil trolig skape mindre usikkerhet i markedet om hva reguleringene innebærer i praksis. Eksempelvis vil det kunne innføres forbud for publikum og banker mot å inngå nye handler i valutaterminkontrakter og valutaopsjoner der kroner inngår, forbud mot å øke fordringer i utenlandsk valuta, samt forbud mot å kjøpe utenlandske verdipapirer mot oppgjør i norske kroner og å selge norske verdipapirer mot oppgjør i valuta. Mer ekstreme reguleringer kunne innebære krav om at innlendinger veksler om sin valuta til norske kroner og frysing av alle betalinger i valuta. Generelle forbud kan imidlertid på enkelte områder vise seg vanskelige å håndheve.

Med dagens liberaliserte kapitalmarkeder og teknologiske utvikling er det imidlertid usikkerhet knyttet til effekten av slike reguleringer. De erfaringer som er gjort i andre land den senere tid indikerer at det er vanskelig å innføre reguleringer i en allerede liberalisert økonomi og at reguleringenes effekt avtar etter noe tid. Slike reguleringer medfører samfunnsøkonomiske kostnader. Forventet effekt av reguleringene må vurderes opp mot de antatt store, langsiktige kostnadene i forbindelse med at det knyttes økt usikkerhet til investeringer i Norge. Det tilsier at en må stå overfor en alvorlig krise før denne type reguleringer innføres. (For en nærmere drøfting av virkninger av valutarestriksjoner vises det til f.eks. arbeidsnotat nr 28 fra Finansdepartementet/Økonomiavdelingen.)

Beredskapstiltak som måtte bli satt i verk må være i overensstemmelse med Norges internasjonale forpliktelser. EØS-avtalen art 112-114 og artikkel 3 i Rdir 88/361/EØF (kapitaldirektivet) (EØS-avtalen vedlegg XII punkt 1) har regler om beskyttelsestiltak i en krisesituasjon. Dette omtales under avsnitt 3.1. Kapitaldirektivet art 3 nr 4 bestemmer at "beskyttelsestiltakene truffet i henhold til denne artikkel, skal ikke anvendes i mer enn 6 måneder". Bestemmelsen er noe uklar bl.a. mht om det etter 6-månedersperioden kan iverksettes nye eller andre tiltak. Departementet vil derfor ikke gå inn for å sette inn en tilsvarende begrensning i loven.

Som en egen bestemmelse i sentralbankloven som omhandler beredskapstiltak foreslås en ny § 30:

"Ved kapitalbevegelser til og fra utlandet som kan føre til store betalingsbalanseproblemer eller vesentlige forstyrrelser i kapitalmarkedene, kan Kongen innføre nødvendige beskyttelsestiltak. Banken skal ha anledning til å uttale seg før det treffes slikt vedtak."

3 *INTERNASJONALE FORPLIKTELSE*

De folkerettslige avtaler Norge har inngått innenfor rammen av IMF, OECD, WTO og EØS, setter visse rammer for bruken av pengepolitiske virkemidler. Våre internasjonale forpliktelser innebærer i normalsituasjoner at det i hovedsak ikke kan benyttes nasjonale virkemidler som diskriminerer mellom utenlandske og nasjonale tjenesteytere. I krisesituasjoner hvor det er behov for beredskapstiltak, åpner alle våre internasjonale avtaler for en midlertidig bruk av diskriminerende tiltak dersom det anses nødvendig. Forpliktelsene refererer seg i hovedsak til kapitalbevegelser, og berører således i første rekke bestemmelsene i valutaloven og i mindre grad penge- og kredittloven.

Av disse avtalene er det EØS-avtalen som reelt sett setter de strengeste grensene for hvilke tiltak vi kan innføre som kan komme til å berøre, hemme eller hindre kapital- og tjenestetransaksjoner over landegrensene, eller som kan forårsake ulik behandling på grunnlag av nasjonalitet og bosted. Ved å overholde EØS-avtalens forpliktelser, vil en da i utgangspunktet også være i overensstemmelse med de andre forpliktelsene på dette området.

3.1 *EØS-avtalen*

Gjennom EØS-avtalen har Norge bundet seg til å respektere de felles regler for økonomisk virksomhet, herunder prinsippene om fri bevegelse av varer, personer, tjenester og kapital mellom alle land som er parter til avtalen. Prinsippet om etableringsrett og fri utøvelse av tjenester over landegrensene innebærer bl.a. at restriksjoner basert på nasjonalitet og bosted (med noen få unntak) er forbudt. Kapital- og betalingstransaksjoner over landegrensene skal i prinsippet være frie i henhold til kapitaldirektivet i EU som inngår i EØS-avtalen.

EØS-avtalens artikkel 40 og 41 gir de generelle regler om at det ikke skal være noen restriksjoner på overføring av kapital og løpende betalinger, eller forskjellsbehandling på grunn av nasjonalitet eller bosted¹ mellom EØS-statene og deres innbyggere, med forbehold for de unntak EØS-avtalen selv gir (noen få begrensede unntak - fritidseiendommer og fiskefartøyer for Norges vedkommende). I tillegg fastsetter artikkel 42 at enhver forskjellsbehandling skal unngås ved anvendelse av interne regler for regulering av kapital- og kredittmarkedet på de kapitalbevegelser som er liberalisert i samsvar med EØS-avtalen. Slike regler kan for eksempel være penge- og valutapolitiske krav, tilsynsregler og institusjonelle begrensninger av finansmarkedene.

I henhold til regelverket i EØS-avtalen er Norge forpliktet til å sikre alle betalinger fri bevegelse - herunder kapitalbevegelser - innen EØS-området. Bestemmelser som skal ivareta hensyn til skattekontroll, tilsyn med finansinstitusjoner og statistikk kan beholdes, såfremt slike regler anvendes på en ikke-diskriminerende måte. Eventuell innføring av permanente, kvantitative restriksjoner på alle eller noen valutatransaksjoner vil være i strid med avtalen. Det vil sannsynligvis også gjelde alle former for avgifter på betalinger overfor utlandet eller på veksling mellom norske kroner og valuta (Tobin-avgift).² EØS-avtalen innebærer ingen formelle forpliktelser om en felles politikk overfor tredjeland.

¹

Valutarestriksjoner tar vanligvis utgangspunkt i bosted, jf definisjon av valutainnlending og -utlending i valutaloven § 8.

²

I EØS-avtalens artikkel 41 heter det: "Løpende betalinger som står i forbindelse med [...] bevegelsen for [...] kapital mellom avtalepartene innen rammen av bestemmelsene i denne avtale skal være fritatt for alle

Ved betalingsbalanseproblemer og ved forstyrrelser i kapitalmarkedene åpner ulike bestemmelser i EØS-avtalen for å innføre restriksjoner som i en normalsituasjon vil være forbudt, jf utkast til ny § 30 i sentralbankloven om beredskapstiltak. Det vises til EØS-avtalen art 112-114 og vedlegg XII nr 1 som svarer til kapitaldirektivet (Rdir 88/361/EØF), jf art 3 i direktivet. Restriksjonene skal i utgangspunktet bare kunne anvendes etter vedtak i EFTAs faste komité, men det åpnes for at nasjonal myndighet, på grunn av behovet for rask behandling eller fortrolighet, kan iverksette tiltak straks med varsel til EFTAs faste komité senest ved implementeringen av tiltakene. Tiltakene skal også drøftes i EØS-komitéen. EFTAs faste komité kan deretter ta stilling til tiltakenes berettigelse og lovlighet og om nødvendig anbefale eller kreve dem opphevet eller endret. Et vedtak eller anbefaling fra EFTAs faste komité er rettet til vedkommende stat, og er å betrakte som et vedtak av folkerettslig karakter.

Når en skal ta stilling til om et tiltak (eller en regulering) er forenlig med EØS-reglene, må en ikke bare ta stilling til selve tiltaket, men også tiltakets hensikt³ og virkning, og dernest hvorvidt tiltaket er ikke-diskriminerende, forholdsmessig og relevant.

Reglene om tvisteløsning og beskyttelsestiltak (EØS-avtalens art. 111-114) kan komme til anvendelse. Ethvert EØS-land kan bringe en tvist om fortolkning eller anvendelse av avtalen inn for EØS-komitéen. Dersom komitéen ikke kommer til enighet, og saken ikke bringes inn for domstolen til behandling, kan en avtalepart treffe mottiltak for å gjenopprette likevekt mellom rettigheter og forpliktelser. Tilsvarende gjelder hvis et land innfører beskyttelsestiltak i henhold til art. 112. Da kan enhver avtalepart treffe mottiltak som er strengt nødvendig for å gjenopprette likevekten (art. 114).

EØS-avtalens prinsippbestemmelser er hentet fra Roma-traktaten og Enhetsakten. De utvidede beføyelser som ble tillagt EUs organer på det økonomiske og monetære området i Maastricht-traktaten, som ble undertegnet etter EØS-avtalen, inngår ikke i EØS-avtalen. Heller ikke sentrale bestemmelser i Roma-traktaten om økonomisk og monetært samarbeid inngår i EØS-avtalen.

3.2 *Det internasjonale valutafondet (IMF)*

IMFs statutter forplikter medlemslandene til ikke å ha restriksjoner på løpende betalinger for varer og tjenester. Det kan gis overgangsordninger, og Norge hadde overgangsordning til 1967. Reglene innebærer at nye restriksjoner ikke er tillatt. Det kan imidlertid gis adgang til å innføre restriksjoner i spesielle krisesituasjoner. IMF gjennomfører regelmessige konsultasjoner med alle medlemsland, og land som bryter med sine forpliktelser vil bli gjenstand for særskilt behandling i IMFs styre.

3.3 *OECDs liberaliseringskoder*

Gjennom tilslutning til Kapitalkoden og Tjenestekoden i OECD har Norge forpliktet seg til ikke å innføre nye, permanente restriksjoner på kapitalbevegelser eller handel med finansielle

restriksjoner." En avgift på veksling mellom ulike valutaslag vil trolig rammes av intensjonene bak denne artikkelen, og derfor være i strid med EØS-avtalen.

³Et bestemt virkemiddel kan i ett land være begrunnet i pengepolitiske hensyn, i et annet land med soliditetshensyn, hensynet til statens finanser, fordelingspolitiske hensyn osv.

tjenester. Vi kan opprettholde gjeldende restriksjoner⁴, men har i likhet med de andre OECD-landene forpliktet oss til å arbeide for avvikling av alle restriksjoner. Videre skal vi likebehandle alle OECD-land i denne sammenheng, og liberaliseringskodene inneholder en oppfordring om at alle liberaliseringstiltak bør gjøres gjeldende overfor alle land som er medlem av IMF. Det er uklart om OECD-kodens artikkel 10 likevel gir mulighet for forskjellsbehandling av EØS-området kontra andre OECD-land.⁵ Land med særlige problemer med betalingsbalansen har adgang til å innføre midlertidige restriksjoner på kapitalbevegelser. I tillegg til regulære eksaminasjoner av hvert medlemslands stilling ift. Kapitalkoden, er det i OECD rutiner for eksaminasjon av land som enten ikke oppfyller sine forpliktelser i Kapitalkoden eller har innført midlertidige beskyttelsestiltak. Brudd på kodene møtes med gjentatte henstillinger fra de andre landene, men ikke av mottiltak, sanksjoner eller tvisteløsningsprosedyrer.

3.4 *WTO/GATS*

Avtalen om opprettelse av Verdens Handelsorganisasjon (WTO) og GATS (generalavtalen om handel med tjenester) ble ratifisert av Stortinget i 1994. Avtalen trådte i kraft 1. januar 1995. Når det gjelder finansielle tjenester, ble forhandlingene videreført etter at selve tjenesteavtalen var trådt i kraft, og disse forhandlingene ble avsluttet i juli 1995. Protokollen med de nye bindingslistene trådte i kraft 1. september 1996. Protokollen vil gjelde som en midlertidig overenskomst fram til 31. oktober 1997.

Det nye regelverket om tjenester (GATS) inneholder generelle bestemmelser med sikte på å etablere et liberalt regime for handel med tjenester mellom alle medlemsland i WTO.⁶ GATS inneholder særskilte bestemmelser om enkelte tjenestesektorer, bl.a. finansielle tjenester. Avtalen omfatter også kapitalbevegelser knyttet til gjennomføring av tjenestetransaksjoner, herunder etableringsadgang og investering i tjenesteytende virksomhet. De enkelte lands forpliktelser til å liberalisere slike transaksjoner er nærmere angitt i nasjonale bindingslister som følger som vedlegg til tjenesteavtalen GATS. I praksis vil avtalen innebære at landene ikke kan innføre nye restriksjoner utover de som fremgår av de nasjonale bindingslistene.

Også i WTO/GATS er det regler som tillater at et land innfører midlertidige restriksjoner på kapitalbevegelser i forbindelse med problemer med betalingsbalansen. Videre er det regler for tvisteløsning i forbindelse med klager dersom et land ikke anses å oppfylle sine avtaleforpliktelser. Dersom slike problemer ikke løses gjennom tvisteløsningsprosedyrene,

4

Norge har i forhold til kapitalkoden reservasjoner knyttet til utlendingers direkte investeringer i Norge. Det er bl.a. meldeplikt for investeringer i norske foretak når eierandelen overstiger 1/3, samt krav til konsesjon for utenlandsboendes kjøp av fritidsboliger. Norge har videre mulighet til å forby utlendinger kjøp av fiskebåter, og etablering av visse typer finansinstitusjoner. I tillegg kommer visse reservasjoner i forhold til tjenestekoden.

5

I artikkel 10 i OECD-koden heter det: "Members forming part of a special customs or monetary system may apply to one another [...] other measures of liberalisation without extending them to other Members." Det er et fortolkningsspørsmål om EØS-avtalen kan sies å være et slikt system.

⁶Under avsnittet om OECDs liberaliseringskoder ovenfor ble omtalt spørsmålet om det, i lys av hensynet om å likebehandle alle medlemsland, er adgang til å forskjellsbehandle EØS-området kontra andre medlemsland. Denne problemstillingen er aktuell også i forhold til WTO.

åpner avtalen etter nærmere regler adgang for de andre landene til å treffe økonomiske mottiltak.

4 PENGE- OG KREDITTLOVEN

4.1 Bakgrunn

Gjennom store deler av etterkrigstiden hadde penge- og kredittpolitikken en sentral plass i styringen av samlet etterspørsel og som ledd i nærings- og distriktspolitikken. Bankkriseutvalget (jf NOU 1992: 30) oppsummerte målene for penge- og kredittpolitikken under reguleringsperioden i tre punkter:

1. Opprettholde en kontrollert renteutvikling.
2. Sørge for en balansert kreditttilgang, altså hindre at kredittinstitusjonenes utlån vokste for sterkt.
3. Kanalisere kreditten til de ønskede realøkonomiske sektorer.

Den detaljerte utformingen av reguleringene endret seg over tid. En sentral oppgave for myndighetene i store deler av reguleringsperioden var å holde igjen på utlånsøkningen fra bankene og finansieringsselskapene. Dette må bl.a. ses i sammenheng med den lavrentepolitikken som ble ført. Kredittmarkedet var således gjenstand for et detaljert opplegg med både rente- og mengderegulering.

Generelt ble reguleringssystemet satt under økende press i 1970-årene. Den økte inflasjonen, kombinert med en økning av marginalsatten på lønnstakernes nettoinntekt, førte til et kraftig fall i lånekostnadene etter skatt som igjen bidro til å øke kredittetterspørselen. Som en følge av bl.a. lavrentepolitikken vokste det parallelt med denne utviklingen fram et uregulert kredittmarked. Dette markedet vokste dels fram på siden av, men også i tilknytning til, de ordinære kredittinstitusjonene. Videre fant det sted økt kredittgivning over landegrensene og en fremvekst av et mer effektivt internasjonalt pengemarked. Endelig medførte utviklingen innen EDB-teknologien at kostnadene ved betalingstransaksjoner ble redusert, og at de kunne skje i et stadig raskere tempo.

Dereguleringen av kredittmarkedet skjedde gradvis over en årrekke. I 1988 var omtrent alle gjenværende reguleringer tatt bort. Det vises til f.eks. NOU 1989:1 Penger og kreditt i en omstillingstid og St meld nr 39 (1993-94) Bankkrisen og utviklingen i den norske banknæringen, for en nærmere beskrivelse av bruken og avviklingen av kredittreguleringene.

4.2 Vurdering av penge- og kredittlovens bestemmelser

I medhold av penge- og kredittloven (lov av 25. juni 1965 nr 2 om adgang til regulering av penge- og kredittforholdene - pkrregll.) kan det settes krav til finansinstitusjonenes likviditets-, deknings- og tilleggsreserver. Videre kan det fastsettes plasseringsplikt, utlånsregulering, regulering av garantiomfang og normering av rentesatser i medhold av loven. Loven inneholder også bestemmelser om finansinstitusjonenes plikt til å rapportere om sin virksomhet til de kontrollerende myndigheter.

Bestemmelsene i penge- og kredittloven har siden 1987 ikke utgjort en aktiv del av virkemiddelbruken i pengepolitikken. Vurderingene i dette notatet legger i utgangspunktet til grunn at de virkemidlene i loven som ikke lenger anvendes, kan avvikles som ordinære virkemidler. (Spørsmålet om tiltak ifm krisesituasjoner er omtalt i kapittel 2.) Departementet vil på denne bakgrunn vurdere å oppheve penge- og kredittloven, og videreføre nødvendige bestemmelser i sentralbankloven eller i andre lover.

Bestemmelser som vurderes videreført er i hovedsak knyttet til innsamling av informasjon. Norges Banks innsamling av opplysninger er nærmere behandlet i kapittel 6. Det vil også kunne være aktuelt å videreføre en hjemmel som gjør det mulig å bruke reservekrav som ordinært pengepolitisk virkemiddel, selv om det ikke er aktuelt å bruke det i dag. En bestemmelse om dette vil naturlig kunne tas inn i sentralbankloven.

Det legges således opp til at det ikke vil være nødvendig å videreføre penge- og kredittlovens adgang til å pålegge plasseringsplikt i obligasjoner, foreta direkte regulering av utlån og garantier, fastlegge høyeste tillatte rente- og provisjonssatser for ulike typer utlån, eller regulere opptak av sertifikat- og obligasjonslån.

I det etterfølgende gjennomgås og vurderes de viktigste bestemmelsene i penge- og kredittloven. Loven er delt opp i syv kapitler.

4.2.1 Kapittel 1. Alminnelige bestemmelser

Lovens § 2 omhandler Regjeringens kontakt med Stortinget. Det heter bl.a. at Stortinget hvert år skal få melding om retningslinjene for penge- og kredittpolitikken det kommende år og en redegjørelse om politikken som har vært fulgt siste år. Retningslinjene må i utgangspunktet ikke endres på noe vesentlig punkt før det er gitt særskilt melding om det.

Lovens § 3 fastslår at Norges Bank skal ha anledning til å uttale seg før Kongen treffer bestemmelse i medhold av pkrregll.

I de faste dokumentene Nasjonalbudsjettet, Revidert nasjonalbudsjett og salderingsproposisjonen presenterer Regjeringen overfor Stortinget forslag til gjennomføring av den generelle økonomiske politikken, herunder pengepolitikken, samt redegjør for den politikk som har vært ført. Også Kredittmeldingen, som bl.a. omhandler Norges Banks virksomhet det enkelte år, omhandler spørsmål som har tilknytning til penge- og kredittpolitikken.

Ved en oppheving av loven vil informasjonsplikten i § 2 bortfalle. Etter departementets syn er det ikke nødvendig å videreføre en slik informasjonsplikt. En opphevelse av loven vil ikke legge begrensninger på Stortingets adgang til å be om informasjon eller få seg forelagt saker. Forøvrig kan påpekes at valutaloven ikke har en tilsvarende bestemmelse som § 2 i penge- og kredittloven.

Informasjonen overfor Stortinget de senere årene i viktige spørsmål vedrørende norsk penge-, kreditt- og valutapolitikk, har i stor grad vært knyttet til andre forhold enn de penge- og kredittloven regulerer. Eksempelvis har informasjon til Stortinget om endringer i norsk valutapolitikk vært knyttet til sentralbankloven (jf f.eks. § 4 "Vedtak om endringer i kursordningen for kronen og i dens kursleie skal meddeles Stortinget.").

Departementet legger til grunn at en opphevelse av penge- og kredittloven ikke vil innebære en endring i den etablerte praksis utviklet over tid for Regjeringens kontakt med Stortinget når det gjelder penge- og kredittforhold.

Etter departementets syn er det heller ikke tungtveiende hensyn som taler for å videreføre § 3 ved en oppheving av penge- og kredittloven. Ved en oppheving av loven vil det være få materielle bestemmelser som videreføres, samt at kompetansen i stor grad overføres til Norges Bank.

Det kan også vises til sentralbankloven § 1 og Norges Banks rolle som rådgivende organ i penge-, kreditt- og valutapolitikken. Det innebærer at Norges Bank normalt forelegges penge-, kreditt- og valutapolitiske spørsmål.

§§ 2 og 3 foreslås ikke videreført.

4.2.2 *Kapittel 2. Om likviditetsreserver, dekningsreserver og tilleggsreserver*

I medhold av §§ 4-6 kan det fastsettes krav til *likviditetsreserver* for forretnings- og sparebanker, livs- og skadeforsikringsselskaper og for finansieringsselskaper. Kravene beregnes på grunnlag av den enkelte finansinstitusjons forvaltningskapital, fratrasket visse poster. Satsene kan settes forskjellig for de enkelte grupper av finansinstitusjoner, bl.a. kan satsene settes forskjellig for forretnings- og sparebanker. Videre kan satsene settes forskjellig avhengig av finansinstitusjonenes forvaltningskapital og geografiske beliggenhet. Det kan skilles mellom krav til primære og sekundære reserver.

Lovens § 7 omhandler krav til *dekningsreserver* hos forretnings- og sparebanker. Kravene beregnes på grunnlag av veksten i bankenes innskudd og innlån. Det kan skilles mellom krav til dekning av bankenes gjeld i kroner og deres gjeld i valuta. Kravene kan også differensieres på grunnlag av løpetiden for de ulike innskudd og innlån. Kravene oppfylles ved innskudd på separat foliokonto i Norges Bank.

Lovens § 8 gir anledning til å pålegge krav til *tilleggsreserver* for forretnings- og sparebanker. Kravet beregnes på grunnlag av veksten i bankenes kreditttilførsel i form av utlån og sertifikat- og obligasjonskreditt til private og kommuner. Kravene kan settes forskjellig for forretnings- og sparebankene, for de ulike utlånsformål, og etter bankenes forvaltningskapital og geografiske beliggenhet. Kravene oppfylles ved innskudd på en separat foliokonto i Norges Bank.

Bestemmelsene i penge- og kredittloven om reservekrav må etter sin intensjon skilles fra bankenes likviditetskrav som regulerer bankenes minste beholdning av likvide midler i forhold til bankens skyldnader (jf forretningsbankloven § 22 og sparebankloven § 27). Mens førstnevnte kan anses som mulige pengepolitiske instrumenter, er sistnevnte begrunnet ut fra likviditets- og soliditetshensyn. Det inngår i Banklovkommisjonens mandat å vurdere bankenes likviditetskrav.

Reservekrav brukes fortsatt som et pengepolitisk virkemiddel i flere land. Nivåene på reservekravene er imidlertid blitt betydelig redusert. Det må ses i sammenheng med at land som har uforentede reservekrav har hatt problemer med omgørelse av reservekrav og utflytting av virksomhet som blir rammet av slike krav.

Reservekrav er som regel beregnet på grunnlag av bankenes innskudd, og pålegger bankene å holde en viss andel av disse på konto i sentralbanken. Reservekravene som var hjemlet i den norske penge- og kredittloven tok sikte på å påvirke bankenes utlånsvekst. I dag har reservekravene som regel et noe annet formål. Flere land har gjennomsnittsberegnete reservekrav som fungerer som en støtpute mot uventede likviditetssvingninger i bankene. Andre land pålegger reservekrav for å sikre at bankene er avhengige av lån i sentralbanken, som er tenkt å lette den pengepolitiske styringen. Enkelte land ser også på uforentede reservekrav som et middel for å sikre sentralbankens inntektsgrunnlag.

I dag anvendes ikke reservekrav som virkemiddel i pengepolitikken i Norge, men en kan ikke utelukke at det kan bli aktuelt i fremtiden. På denne bakgrunn vil departementet foreslå å innføre en bestemmelse i sentralbankloven som hjemler reservekrav, slik at loven ikke er til hinder for at dette senere kan anvendes som pengepolitisk virkemiddel om det skulle være ønskelig. For Norge vil det mest aktuelle trolig være å innføre forrentede reservekrav med en "støtputefunksjon", eller som et virkemiddel for å inndra overskuddslikviditet fra pengemarkedet.

Ved utformingen av en bestemmelse om reservekrav, kan det være hensiktsmessig å ta utgangspunkt i hvordan slike regler er utformet internasjonalt. I den svenske Riksbankloven er det hjemmel for å pålegge kredittinstitusjoner og filialer av utenlandske kredittinstitusjoner etablert i landet reservekrav. Det samme er tilfellet i forslaget til ny lov om Finlands Bank. I Maastricht-traktatens protokoll med statuttene for den Europeiske sentralbanken er det også åpnet for at kredittinstitusjoner kan pålegges reservekrav. Det at kun kredittinstitusjoner, og ikke andre finansinstitusjoner, kan pålegges reservekrav må ses i sammenheng med deres spesielle stilling som mottakere av innskudd fra allmennheten og deres rolle i betalingsformidlingen, som gir dem særskilte adgang til sentralbankens stående låne- og innskuddsordninger.

Reservekravene skal som hovedregel oppfylles ved innskudd i sentralbanken. I Sverige, Finland og Tyskland er det i sentralbanklovene fastsatt maksimumsgrenser for hvor store reservekravene kan være. Disse maksimumsgrensene varierer betydelig. I Finland er grensen satt til 5 prosent av fremmedkapitalen, i Sverige er grensen satt til 15 prosent av instituttets aktiva eller passiva (placeringer eller forbindelser). I Tyskland er grensene gradert etter beregningsgrunnlaget. I statuttene for den Europeiske sentralbanken legges det opp til at Rådet fastsetter en øvre grense for reservekravet. Forøvrig legges det i lovreglene opp til at det gis forskrifter om den nærmere utforming av reservekravene.

I lys av hvordan bestemmelser om reservekrav er utformet internasjonalt, foreslås følgende bestemmelse som ny § 22 a i sentralbankloven:

"Banken kan pålegge banker og andre kredittinstitusjoner og filialer av utenlandske kredittinstitusjoner i Norge reservekrav. Reservekravet oppfylles ved innskudd i Norges Bank. Reservekravet kan maksimalt utgjøre 5 prosent av institusjonenes og filialenes forvaltningskapital.

Banken kan ved manglende oppfyllelse av reservekrav ilegge strafferenter og andre sanksjoner med tilsvarende virkning.

Banken gir nærmere forskrifter om sanksjoner og utformingen av reservekravet, herunder hvilke institusjoner som skal omfattes av kravet, beregningsgrunnlag for reservekravet, samt omfang og forrentning av reservene."

Utover ovennevnte forslag, foreslås ikke bestemmelsene i §§ 4-8 videreført ved en oppheving av penge- og kredittloven.

4.2.3 *Kapittel 3. Om plasseringsplikt*

Lovens § 9 gir adgang til å pålegge forretnings- og sparebanker, livsforsikringsselskaper og pensjonsordninger plasseringsplikt. En slik bestemmelse kan sikre avsetning av obligasjoner.

Kravet kan utformes på grunnlag av økningen i forvaltningskapitalen, korrigert for visse poster. Kravet kan differensieres mellom plasseringer i norske statsobligasjoner og i andre norske ihendehaverobligasjoner. Innenfor bestemte grenser kan kravet også oppfylles ved plasseringer i norske aksjer.

Også likviditetsreservekravet kan brukes til å sikre avsetning av statsobligasjoner (sekundære likviditetsreserver).

Plasseringsplikten ble sist anvendt i 1985. Det anses ikke lenger aktuelt å anvende et slikt virkemiddel. Et ev. behov for å finansiere staten ved f.eks. krig, kan dekkes på andre måter (jf omtalen av beredskapslovene i kapittel 2). Plasseringsplikten foreslås ikke videreført.

4.2.4 *Kapittel 4. Om oppgaveplikt og direkte regulering av utlån og garantier*

Lovens § 11 omhandler oppgaveplikten, som sier at finansinstitusjoner skal gi oppgaver til Norges Bank om sin virksomhet og finansiering. Lovens § 12 gir anledning til å gi forskrifter om direkte regulering av utlån og garantier. Forskriftene kan utformes forskjellig for ulike grupper av institusjoner og for ulike finansieringsformål. Videre kan forskriftene utformes forskjellig etter institusjonenes forvaltningskapital. Denne adgangen til direkte utlånsregulering er begrenset til få selskapstyper, og fra forarbeidene til bestemmelsen fremgår det at den direkte utlånsreguleringen bare skulle berøre en meget liten del av det private kredittmarked.

Finansinstitusjonenes innsendelse av oppgaver til Norges Bank er et viktig grunnlag for utarbeidelse av finansmarkedsstatistikk. Oppgaveplikten i § 11 foreslås videreført. Det vises til nærmere omtale i kapittel 6.

En anser ikke lenger direkte regulering som et egnet virkemiddel. Adgangen til direkte regulering av utlån og garantier i § 12 foreslås fjernet.

4.2.5 *Kapittel 5. Om renteregulering og emisjonskontroll*

Lovens § 13 fastlegger finansinstitusjonenes plikt til å rapportere til Norges Bank rentesatsene på sine innlån og utlån (jf også § 11). Lovens § 14 gir anledning til å gi forskrifter om høyeste tillatte rente- og provisjonssatser for de ulike typer av utlån. Lovens § 15 gir hjemmel for å utferdige emisjonsforskrifter, med nærmere retningslinjer for opptak av sertifikat- og obligasjonslån.

Finansinstitusjoners rapportering av rentesatser utgjør grunnlaget for utarbeidelsen av rentestatistikken. Oppgaveplikten hjemlet i § 13 foreslås videreført, jf omtale i kapittel 6.

Adgangen til renteregulering i § 14 som ordinært pengepolitisk virkemiddel foreslås fjernet. Kvantitative restriksjoner i det innenlandske kredittmarked har sine klare begrensninger i en situasjon med full frihet til grenseoverskridende kapitaltransaksjoner. Dersom det skulle vise seg at monopolmakt i finansnæringen ga opphav til urimelig høye renter, legger en til grunn at en slik situasjon ville bli håndtert med et konkurransepolitisk utgangspunkt. I den grad det er behov for renteregulering i en krisesituasjon som krig e.l., legger en til grunn at lov om pristiltak kan hjemle slik regulering (jf kapittel 2).

Departementet sendte 15.9.95 på høring et forslag om opphevelse av emisjonsforskriften av 27.2.89. Flere av de opprinnelige hensyn i emisjonsforskriften er i dag ivaretatt i annen

lovgivning. Ved oppheving av emisjonsforskriften foreslo departementet at det i stedet fastsettes to nye forskrifter: en om videreføring av bestemmelser om underkurs (av skattemessige hensyn) med hjemmel i penge- og kredittloven, og en annen om innlevering av statistikkoppgaver i forbindelse med emisjoner til Norges Bank med hjemmel i statistikkloven. Spørsmålet om hjemmelsgrunnlaget for Norges Banks innsamling av opplysninger er behandlet i kapittel 6.

En opphevelse av forbudet mot å legge ut obligasjonslån til underkurs vil isolert sett kunne gi mer fleksible finansieringsordninger for låntakerne og derved øke effektiviteten i markedet. Dette kan igjen bidra til lavere renter. For å oppheve forbudet mot å utstede obligasjonene til underkurs, må imidlertid reglene for gevinstbeskatning av obligasjoner endres. Departementet tar sikte på å sende forslag til nye regler for gevinstbeskatning på høring høsten 1996, og at det fremmes proposisjon for Stortinget tidlig i 1997. Det kan bli aktuelt å utsette opphevelsen av lovens § 15, som hjemler emisjonsforskriften, inntil nye regler for gevinstbeskatning av obligasjoner er vedtatt og en kan oppheve forbudet mot utstedelse av obligasjoner til underkurs (jf omtale i avsnitt 9.1).

4.2.6 *Kapittel 6 og 7*

Lovens kapittel 6 omhandler bestemmelser om tilsyn (inkl. opplysningsplikt), strafferenter og straffebestemmelser, mens kapittel 7 vedrører lovens ikrafttreden. Ved en videreføring av hjemlene for Norges Banks innhenting av opplysninger, må også sanksjonsformene vurderes. Dette spørsmålet er drøftet i høringsnotatets kapittel 6.

4.3 *Berørte forskrifter*

Følgende forskrifter med hjemmel i penge- og kredittloven gjelder i dag:⁷

1. Forskrift av 25.6.65 nr 3778 om regulering av ihendehaverobligasjonslån
2. Forskrift av 6.7.65 nr 3777 om oppgaveplikt for rente- og provisjonssatser
3. Forskrift av 15.3.66 nr 3782 om oppgaveplikt for private finansieringsselskaper
4. Forskrift av 14.8.72 nr 1 om oppgaveplikt for skadeforsikringsselskaper
5. Forskrift av 14.8.72 nr 2 om oppgaveplikt for livsforsikringsselskaper
6. Forskrift av 11.6.75 nr 9074 om oppgaveplikt for forretningsbanker
7. Forskrift av 10.2.83 nr 140 for obligasjonsmarkedet
8. Forskrift av 23.3.84 nr 3779 om finansieringsselskapers oppgaveplikt
9. Forskrift av 23.3.84 nr 3781 om skadeforsikringsselskapers oppgaveplikt
10. Forskrift av 22.6.84 nr 1296 om primærreservekrav for finansieringsselskaper
11. Forskrift av 10.1.86 nr 5 om primærreservekrav for banker
12. Forskrift av 27.2.89 nr 135 om emisjon av obligasjoner og sertifikater

⁷Formelt sett er det flere forskrifter som gjelder i dag. De av forskriftene som ikke er aktuelle, fordi forskriftene kun fastsetter tidsbegrensede plikter, er imidlertid ikke tatt med i opplistingen.

Forskriftene kan sies å falle i tre grupper, knyttet til hhv oppgaveplikt, utleggelse av obligasjonslån og primærreservekrav. Spørsmålet om oppgaveplikt er nærmere drøftet i kapittel 6.

Forskriftene som regulerer obligasjonsmarkedet og utleggelse av obligasjonslån (nr 1, 7 og 12 i listen ovenfor), er til dels overlappende. Hvilke bestemmelser i disse forskriftene som skal videreføres, vurderes i forbindelse med arbeidet med opphevelse av emisjonsforskriften (jf punkt 4.2.5). Ved en oppheving av penge- og kredittloven er det nødvendig med nytt hjemmelsgrunnlag for de reglene en ønsker å videreføre.

Forskriftene som regulerer primærreservekrav for finansieringsselskaper og banker (nr 10 og 11 i listen ovenfor) håndheves ikke i dag. Det anses ikke aktuelt å videreføre disse reglene, og Finansdepartementet legger opp til å oppheve forskriftene.

5 VALUTALOVEN

5.1 Bakgrunn

Etterfølgende beskrivelse er basert på en rapport fra en arbeidsgruppe nedsatt 11.1.94 som analyserte virkninger av valutarestriksjoner. Rapporten er senere publisert som arbeidsnotat nr 28 fra Finansdepartementet/Økonomiavdelingen.

Etter 2. verdenskrig ble det i Norge vedtatt omfattende bestemmelser om valutaregulering. Kjernen i reguleringen var en forpliktelse til veksling av utenlandsk valuta i Norges Bank og rasjonering av valuta gjennom lisensiering. Reguleringen tok primært sikte på å sikre kontroll med betalingsbalansen, men skulle også støtte opp under det daværende omfattende rasjoneringsystemet for varer som ble innført etter krigen.

Med avviklingen av varerasjoneringen i 1963 ble også formålet med valutareguleringen endret. Siden transaksjoner knyttet til driftsbalansen var blitt deregulert, var det nå hensynet til kontroll med kapitalbalansen som var hovedmålet. Pengepolitikken, herunder rentenivået, var rettet inn mot innenlandske forhold. Man kan derfor si at fra 1963 var målet med valutareguleringen primært å bidra til selvstendighet i pengepolitikken.

Nullposisjonsreguleringen⁸ for banker ble innført som en prøveordning for de store bankene i 1978 og som en generell ordning for alle valutabanker i 1980. Nullposisjonsreguleringen innebar at norske banker kunne inngå kurssikringskontrakter med utlandet, noe som muliggjorde kapitalbevegelser gjennom banksystemet og ga en langt tettere forbindelse mellom norske og utenlandske renter.

Ved inngangen til 1980-årene var næringslivets valutavirksomhet (kapitaltransaksjoner) sterkt regulert, med unntak av skipsfartsnæringen og store eksportbedrifter som allerede hadde betydelig grad av handlefrihet på valutasiden. Fra 1987 skjedde det en liberalisering av næringslivets adgang til å oppta langsiktige lån i utlandet, som var begrunnet i behovet for å finansiere underskuddet på driftsbalansen. I 1989 skjedde en ytterligere liberalisering av næringslivets valutatransaksjoner, og regjeringen varslet at den tok sikte på full nedbygging av valutareguleringen over tid. Denne politikken var begrunnet i at det norske finansmarkedet nå var blitt så integrert med de utenlandske markedene, og norsk økonomi så åpen, at valutareguleringen i mindre grad hadde en selvstendig betydning for det innenlandske rentenivået. Dette gjenspeilet blant annet en erkjennelse av at valutareguleringene ikke var effektive nok til å gi vesentlig selvstendighet i pengepolitikken. Samtidig må endringene også ses som en tilpasning til tendensene internasjonalt.

1. juli 1990 ble gjenværende valutarestriksjoner opphevet,⁹ også overfor husholdningssektoren, og erstattet med en meldeplikt av hensyn til skattekontroll og

⁸

Nullposisjonsreguleringen innebar at bankene ikke skulle ha noen betydelig eksponering overfor endringer i kronekursen. Hvis en bank f.eks. hadde netto gjeld i valuta på balansen, skulle denne være sikret ved motsvarende terminkontrakter utenfor balansen.

⁹

Bl.a. lisensplikt ved direkte investeringer i utlandet, forbudet mot innlendingers kjøp av ikke-børsnoterte utenlandske obligasjoner, begrensninger på utlendingers kjøp av norske sertifikater, forbudet mot husholdningers låneopptak og kontohold i utenlandsk valuta ble opphevet.

statistikk. Riktignok var det enkelte gjenstående begrensninger i hvilke forretninger som fritt kunne utføres (forbudet mot å tegne personforsikringer i utlandet, krav om bruk av norsk fondsmegler ved kjøp og salg av utenlandske verdipapirer, samt forbudet for kommuner og kommunale foretak til å oppta eller yte lån i valuta¹⁰), men disse hadde praktisk talt ingen betydning for størrelsen eller retningen på kapitalbevegelsene. Bankenes tidligere nullposisjonsregulering ble i 1990 erstattet med nye bestemmelser om valutaposisjonsrammer. Dagens posisjonsregulering er hovedsakelig begrunnet med soliditets- og tilsynshensyn og er ikke innrettet mot å begrense eller styre kapitalbevegelser.

Gjeldende valutareguleringsforskrift er i samsvar med forpliktelsene i OECD-kodene, WTO-avtalen og i forhold til bestemmelsene om kapitalbevegelser i EØS-avtalen. Forskriften inneholder grovt sett følgende gjenstående reguleringer, som i hovedsak er begrunnet ut fra statistikk-, kontroll-, tilsyns- og soliditetshensyn:

- aktørene har ulike former for opplysnings- og rapportplikt
- det er krav om autorisasjon som valutabank for å drive ervervsmessig betalingsformidling med utlandet og omsetning av utenlandske betalingsmidler i Norge
- finansinstitusjoner har begrenset adgang til å ta valutaposisjoner (posisjonsreguleringen/valutaposisjonsrammer)
- betaling i utenlandsk valuta mellom innlendinger må skje fra konto til konto
- det er krav om å benytte norsk fondsmegler ved handel i verdipapirer som normalt ikke omsettes i et OECD-land (eller land med tilsynsordning av OECD-standard)
- det er forbudt å tegne livsforsikring i selskaper som ikke er hjemmehørende i EØS-land (eller land med tilsynsordninger av EØS-standard)

Norges Bank sendte 25.7.96 på høring et forslag om å oppheve kapittel 11 og 12 i valutareguleringsforskriften, som gjelder reguleringene omtalt under de to nederste strekpunktene.

Andre enn norske banker som skal drive valutamegling må ha tillatelse etter forskrift om valutameglervirksomhet.

¹⁰Forbudet mot å tegne personforsikring i utlandet og kravet om bruk av norsk fondsmegler ved kjøp og salg av utenlandske verdipapirer, er senere liberalisert bl.a. som ledd i tilpasning til EØS-avtalen. Hjemmelen til å regulere kommunale valutalån ble overført fra valutaloven til kommuneloven i 1993.

5.2 *Vurdering av valutalovens bestemmelser*

De generelle hensyn som ligger til grunn for vurderingen av bestemmelsene i penge- og kredittloven gjelder også ved vurderingen av bestemmelsene i valutaloven. Virkemidlene i valutaloven utgjør ikke i dag en aktiv del av virkemiddelapparatet i den økonomisk politikken. Loven har imidlertid bestemmelser om opplysningsplikt overfor Norges Bank begrunnet ut fra statistikk- og kontrollhensyn, samt bestemmelser ut fra tilsyns- og soliditetshensyn. Loven gir også hjemmel for tiltak som kan vise seg hensiktsmessige i en krisesituasjon.

Det legges på denne bakgrunn opp til at valutaloven oppheves, og at bestemmelser som er nødvendige for å ivareta spesielle hensyn videreføres i annet lovverk. Rapporteringsplikten knyttet til Norges Banks innsamling av opplysninger til statistikk-, kontroll- og tilsynsformål er drøftet i kapittel 6. Spørsmålet om beredskapstiltak i en krisesituasjon er behandlet i kapittel 2.

Det gjøres oppmerksom på at valutalovens bestemmelser ikke nyttes som hjemmel for sanksjoner som ledd i norsk utenrikspolitikk. Det vises til at sanksjoner på grunnlag av bindende vedtak i FNs Sikkerhetsråd gjennomføres med hjemmel i lov av 7.6.68 nr 4 (lov til gjennomføring av bindende vedtak av De Forente Nasjoners Sikkerhetsråd). Sanksjoner som ikke har sitt grunnlag i vedtak i FNs Sikkerhetsråd, fastsettes gjerne i egen lov (jf. f.eks. lov av 20.3.87 om økonomisk boikott av Sør-Afrika for å bekjempe apartheid).

I det etterfølgende gjennomgås og vurderes de viktigste bestemmelsene i valutaloven (lov av 14. juli 1950 nr 10 om valutaregulering).

5.2.1 *Paragraf 1*

Lovens § 1 fastslår adgangen til å bestemme hvordan betalinger mellom innlending og utlending skal foregå, hvem som skal få adgang til å omsette og formidle valuta, og betingelser for slik adgang. Denne bestemmelsen hjemler forskrift om valutameglervirksomhet og det meste av dagens valutareguleringsforskrift, som ordningen med autorisasjon av valutabanker, posisjonsreguleringen, og at det kun er valutabanker som kan drive ervervsmessig betalingsformidling med utlandet og omsetning av utenlandske betalingsmidler i Norge. (Valutareguleringsforskriften av 27.6.90 følger som vedlegg.) Adgangen til å regulere hvordan betalinger til og fra utlandet skal foregå har betydning for innsamling av opplysninger og kontrolloppgaver. § 1 kan gi hjemmel for særskilte tiltak i en krisesituasjon.

Norges Bank sendte 13.11.95 på høring et notat hvor det ble vurdert å endre valutareguleringsforskriften slik at det skal bli tillatt å etablere frittstående vekslingskontorer i Norge, dvs at andre enn banker og deres kommisjonærer skal kunne drive ervervsmessig omsetning av utenlandske betalingsmidler (sedler og mynt og reisesjekker). På bakgrunn av høringen sendte Norges Bank et brev til departementet 8.5.96 hvor det bes om departementets syn. Dersom det åpnes for å etablere slike kontorer, er det naturlig å legge til grunn at de på dette området underlegges tilsvarende krav til rapportering, kontroll og tilsyn som banker. Hvorvidt det skal åpnes for vekslingskontorer behandles som egen sak og omfattes ikke av dette høringsnotatet.

Departementet fastsatte 17. juli 1996 forskrift om minstekrav til kapitaldekning for markedsrisiko mv. for kredittinstitusjoner og verdipapirforetak, som trer i kraft 31. desember 1996. Forskriften gjennomfører regler i kapitaldekningsdirektivet (Rådsdirektiv 93/6 som bl.a. pålegger kapitalkrav for valutarisiko, såkalte CAD-regler). Norges Bank har i tilknytning til dette vurdert dagens valutaposisjonsregulering og krav om autorisasjon som valutabank. Norges Bank har anbefalt overfor Finansdepartementet at det for banker og finansieringsforetak som skal drive valutavirksomhet og betalingsformidling med utlandet ikke lenger bør kreves en særskilt tillatelse etter valutareguleringsforskriften, fordi dette er tjenester som på lik linje med andre finansielle tjenester bør innbefattes av institusjonenes konsesjon til å drive bank- og finansieringsvirksomhet. Kravet om valutaautorisasjon er nært knyttet til valutareguleringsforskriftens rapportkrav. Dersom autorisasjonskravet avvikes, er det nødvendig å innføre en meldeplikt for banker som skal drive betalingsformidling med utlandet for å understøtte rapportkravet (jf at det finnes slike regler for kortselskaper). Det foreslås at hjemmelen for slik meldeplikt fastsettes i sentralbankloven.

Det foreslås videreført i ny § 28 i sentralbankloven en bestemmelse som kan hjemle dagens posisjonsregulering i valutareguleringsforskriften. Dagens posisjonsregulering har de siste årene i liten grad ivaretatt penge- og valutapolitiske hensyn, og har hovedsakelig vært begrunnet med tilsyns- og soliditetsmessige forhold. I forbindelse med implementering av kapitaldekningsdirektivet, vil det innføres kapitaldekningskrav på valutaposisjoner. Det er ennå ikke besluttet om det i tillegg fortsatt skal være en begrensning i banker og finansieringsforetaks mulighet til å ta store valutaposisjoner (rammeregulering). Spørsmålet om institusjonene fortsatt bør være underlagt en rammeregulering, behandles som egen sak og omfattes ikke av dette høringsnotatet.

Det foreslås at valutaloven § 1 annet ledd (sett i sammenheng med deler av §§ 2 og 4, se nedenfor) videreføres i sentralbankloven. Dette foreslås som hjemmelsgrunnlag for forskrift om valutameglervirksomhet og de deler av valutareguleringsforskriften som er hjemlet her og som videreføres.

Det foreslås at ny § 28 Valutavirksomhet i sentralbankloven skal lyde:

"Kongen kan fastsette forskrift om at bare den som får tillatelse av Kongen kan drive forretningsmessig omsetning av valuta eller forretningsmessig betalingsformidling med utlandet. Det samme gjelder for mellommannsvirksomhet i slik omsetning og betalingsformidling. Kongen kan fastsette nærmere regler om hvilke betingelser som skal gjelde for tillatelse etter dette ledd.

Kongen kan i forskrift fastsette regler om bankers og finansieringsforetaks maksimale valutaposisjoner."

Det foreslås her at Kongen i forskrifter kan fastsette at forretningsmessig omsetning av valuta eller forretningsmessig betalingsformidling med utlandet krever tillatelse fra Kongen. Med forretningsmessig omsetning av valuta menes både valutaveksling (sedler og mynter og reisesjekker) og valutahandel. Lovforslaget gir hjemmel til å videreføre deler av forskrift om valutaregulering. Forskriften har i dag som hovedregel at forretningsmessig omsetning av utenlandske betalingsmidler og betalingsformidling med utlandet bare kan drives av banker (og deres kommisjonærer) med tillatelse fra Norges Bank og av filialer av utenlandske kredittinstitusjoner hjemmehørende i EØS-område med slik tillatelse fra hjemlandet. Videre

må banker og finansieringsforetak som skal drive valutavirksomhet ha tillatelse fra Norges Bank etter dagens regler (jf valutareguleringsforskriftens §15-2). Forslaget til ny § 28 vil også gi hjemmel til eventuelle endringer i dette regelverket. I tillegg vil forskrift om valutameglervirksomhet bli videreført med hjemmel i forslaget.

Lovens § 1 første ledd er en generell bestemmelse som gir adgang til å bestemme hvordan betalinger til og fra utlandet skal foregå. Det anses ikke nødvendig å videreføre en slik bestemmelse.

Lovens § 1 siste ledd hjemler direkte regulering av valutakursen. Denne bestemmelsen anses ikke aktuell å anvende, og bestemmelsen foreslås ikke videreført.

5.2.2 *Paragraf 2*

Lovens § 2 regulerer bl.a. innlendingers finansielle plasseringer og låneopptak i valuta, og salg av norske kroner til utlendinger. Bestemmelsen hjemler kravet i valutareguleringsforskriftens kapittel 11 om at verdipapirer fra land utenfor OECD-området skal handles gjennom norsk fondsmegler (unntak for land med tilsyn av OECD-standard), og forbudet i kapittel 12 for innlendinger til å tegne livsforsikring utenfor EØS-området (unntak for land med tilsyn av EØS-standard). Med hjemmel i § 2 kan det også fastsettes særskilte tiltak ifm en krisesituasjon.

Som nevnt vurderer Norges Bank i høringsbrev av 25.7.96 å oppheve kapittel 11 og 12 i valutareguleringsforskriften. Det følger imidlertid av forsikringsvirksomhetslovens regelverk at det fortsatt vil være forbud mot at forsikringsmeglere formidler livsforsikring til forsikringsselskaper med hovedsete utenfor EØS og at livsselskaper med hovedsete utenfor EØS driver grenseoverskridende virksomhet mot det norske markedet. Forsikringstakere vil etter en eventuell opphevelse av kapittel 12 på eget initiativ kunne henvende seg til livsselskaper med hovedsete utenfor EØS.

Bestemmelsene i § 2 vurderes ikke å være nødvendige ifm en beredskapssituasjon (jf kapittel 2), og anses ikke aktuelle å anvende i en normalsituasjon, jf også at valutareguleringsforskriftens kapittel 11 og 12 vurderes opphevet. Gitt at disse kapitlene i valutareguleringsforskriften oppheves, foreslås § 2 således ikke videreført ved en oppheving av valutalovent.

5.2.3 *Paragraf 3*

Lovens § 3 regulerer utlendingers adgang til erverv og omsetning av norske kroner og valuta i Norge. Det anses ikke aktuelt å anvende et slikt virkemiddel i en normalsituasjon. Denne bestemmelsen foreslås ikke videreført.

5.2.4 *Paragraf 4*

I henhold til § 4 kan det gis forskrifter om utførsel og innførsel av innenlandsk og utenlandsk betalingsmiddel og verdipapir. Dette er hjemmelen for valutareguleringsforskriftens kapittel 10 om meldeplikt ved innførsel og utførsel av kontanter. Meldeplikten fyller både kontrollhensyn og statistikkhensyn, og er først og fremst et tiltak for å hindre valutasmugling ifm hvitvasking av penger og annen økonomisk kriminalitet. Det vises til nærmere omtale i kapittel 6.

5.2.5 *Paragraf 5*

Lovens § 5 fastslår et generelt avståelsesprinsipp, som innebærer at en valutainnlending kan pålegges å veksle sine valutabeholdninger i Norges Bank eller en annen norsk bank. Bestemmelsen anvendes ikke i dag.

Ved krig e.l. vil avståelse av valuta kunne bestemmes i medhold av beredskapsloven (jf kapittel 2). Ved normale forhold anses slike regler som uaktuelle. Det foreslås at bestemmelsen ikke videreføres.

5.2.6 *Paragraf 6*

Lovens § 6 åpner for at det kan fastsettes en avgift på valutaomsetning og på overføringer i kroner til eller fra utlending sin konto. Denne type avgift (Tobin-avgift) vurderes ikke i dag som et egnet eller ønskelig virkemiddel å innføre for Norge på ensidig basis. En slik avgift anses ikke som et egnet virkemiddel i gjennomføringen av penge- og valutapolitikken.

Spørsmålet om å innføre en avgift på valutaomsetning kan stille seg annerledes dersom den innføres av de store og toneangivende landene i internasjonal økonomi. For at en slik avgift skal være effektiv, kreves det at mange land samtidig innfører en slik avgift. Dersom det blir innført en slik avgift internasjonalt, kan det bli aktuelt at Norge gjør det samme. Som omtalt i kapittel 3, legger Norges EØS-forpliktelser begrensninger på vår adgang til å innføre en slik avgift. Det vises for øvrig til omtale i kapittel 2 om avgift som virkemiddel i krisesituasjoner. Det foreslås at bestemmelsen om adgang til å fastsette avgift på valutaomsetning videreføres i sentralbankloven.

Det foreslås at ny § 29 i sentralbankloven skal lyde:

"Kongen kan fastsette at det skal svares en avgift til Norges Bank når noen omsetter utenlandsk valuta og når det foretas overføringer i norske kroner til eller fra en utlendings bankkonto. Det samme gjelder for inn- og utgående clearingbetalinger og kompensasjonsforretninger mellom Norge og utlandet. Kongen fastsetter hvor stor avgiften skal være."

5.2.7 *Paragraf 7*

Lovens § 7 gir myndighetene fullmakt til å innhente de opplysninger som er nødvendige for å gjennomføre regler gitt i eller i medhold av valutaloen, og å kontrollere at disse blir etterlevet. Denne opplysningsplikten og innsynsretten ivaretar både hensynet til statistikkproduksjon og kontrollhensyn for bl.a. skatte- og tollmyndighetene. Opplysningsplikten iht. § 7 går foran taushetsplikten i visse andre lovbestemmelser, og opplysninger innhentet i medhold av bestemmelsen kan meddeles Skattedirektoratet og Tolldirektoratet. Bestemmelsene bør videreføres, eventuelt i en modernisert form, slik at Norges Bank fortsatt kan gi opplysninger til disse etatene. Det vises til nærmere omtale i kapittel 6.

5.2.8 *Øvrige paragrafer*

I medhold av § 7a og 7b kan departementet eller Norges Bank kreve beslag i dokumenter og ransaking av kontorlokaler. Det vises til nærmere omtale i kapittel 6.

Lovens §§ 8 og 9 omhandler ulike definisjoner som er brukt i loven. I forslag til ny § 28 er det adgang til å fastsette definisjoner i forskrift.

Lovens §§ 10 og 12 omhandler sanksjoner ved brudd på loven. I kapittel 6 drøftes spørsmålet om sanksjoner ved brudd på opplysningsplikten overfor Norges Bank.

5.3 *Berørte forskrifter*

Følgende forskrifter gitt med hjemmel i valutaloven gjelder i dag:¹¹

1. Forskrift av 25.3.83 nr 732 om valutameglervirksomhet
2. Forskrift av 27.6.90 nr 595 om valutaregulering

Ved en opphevelse av valutaloven vil hjemmelsgrunnlaget for forskriftene falle bort. Det vil i så fall bli vurdert å fastsette nye forskrifter med hjemmel i sentralbankloven for de bestemmelser som ønskes videreført, jf drøfting i avsnitt 5.2. Det dreier seg om regler i valutameglerforskriften, opplysningsplikt (jf kapittel 6), og enkelte andre bestemmelser i valutareguleringsforskriften. For øvrig vil deler av virksomhet som i dag er konsesjonspliktig etter valutameglerforskriften også bli konsesjonspliktig etter den nylig reviderte verdipapirhandeloven. Det kan tilsi at det bør foretas en vurdering av om virkeområdet til valutameglerforskriften bør innsnevres.

¹¹Formelt sett er det flere forskrifter som gjelder i dag, men disse øvrige knytter seg til spørsmål om delegering etter loven og overføring av saksområder. Disse forskriftene kan trolig oppheves ved en oppheving av loven.

6 *NORGES BANKS INNSAMLING AV OPPLYSNINGER TIL STATISTIKK-, TILSYNS- OG KONTROLLFORMÅL*

6.1 *Bakgrunn*

Norges Bank har adgang til å kreve inn opplysninger etter valutaloven og penge- og kredittloven (pkrregll.). Det vises her til omtalen av bestemmelsene om opplysningsplikt under kapitlene 4 og 5 foran. Banken krever også inn opplysninger med hjemmel i kredittilsynsloven, i tillegg til at opplysninger innhentes på grunnlag av frivillig utlevering fra institusjoner og visse andre foretak.

Opplysningsplikten har to formål. For det første ivaretar den bankens behov for data til egen statistikkproduksjon, og banken utarbeider og publiserer i tillegg statistikk i forståelse med Statistisk sentralbyrå (SSB). Statistikken brukes for å ivareta bankens rolle som utøvende og rådgivende organ i penge-, kreditt- og valutapolitikken. De innsamlede opplysningene benyttes videre til bankens og andre myndigheters tilsyns- og kontrollopgaver. F.eks. utgjør regnskapsopplysningene fra finansinstitusjoner og verdipapirfond som innhentes av Norges Bank hovedgrunnlaget for Kredittilsynets tilsyn med disse. Videre kan opplysninger om valutaforhold utleveres til skatte- og tollmyndighetene, Kredittilsynet og ØKOKRIM. Det er også etablert et viktig samarbeid mellom Norges Bank, SSB, Oslo Børs og Verdipapirsentralen (VPS) om utarbeidelse og kontroll av statistikk, og institusjonene utveksler i den forbindelse opplysninger. Opplysningene som innhentes er underlagt lovbestemt taushetsplikt.

Opphevelse av valutaloven og penge- og kredittloven forutsetter at det innføres bestemmelser om opplysningsplikt i annet lovverk. Departementet foreslår at slike bestemmelser gis i sentralbankloven.

6.2 *Nærmere om Norges Banks statistikkproduksjon*

Ansvar for innhenting, revisjon og bearbeiding og den mest detaljerte månedspubliseringen av regnskapsoppgaver for *private og offentlige banker, finansieringsforetak og verdipapirfond*, ble overført til Norges Bank fra Kredittilsynet og SSB i 1996. Både individualopplysninger og statistiske (aggregerte) opplysninger benyttes til statistikkformål av SSB, statistikk-, tilsyns- og kontrollformål av Norges Bank og til tilsynsformål av Kredittilsynet. Banken krever inn opplysninger fra finansinstitusjoner og verdipapirfond i medhold av kredittilsynsloven. Opplysninger fra offentlige banker innhentes på grunnlag av avtaler mellom Norges Bank og de offentlige bankene.

Videre produserer banken *rentestatistikk, statistikk for lånegarantier og emisjonsstatistikk* på basis av data innsamlet etter penge- og kredittloven §§ 11, 13, 15 og 16. Når det gjelder emisjonsstatistikken benyttes også emisjonsforskriften som

grunnlag for å pålegge den nødvendige opplysningsplikten¹². Banken kjøper statistisk bearbejdede opplysninger fra VPS som brukes til produksjonen av *verdipapirmarkedssstatistikken*. Oslo Børs lager også sin egen verdipapirmarkedssstatistikk.

Banken utarbeider også *gebyr- og betalingsformidlingsstatistikk* som skjer på grunnlag av frivillig utlevering av opplysninger fra banker, bankdatasentraler, kortselskaper, oljeselskaper mv.

Valutareguleringsforskriften har flere bestemmelser om opplysningsplikt i form av melde- og rapportplikt om ulike valutaforhold. Rapporteringen danner grunnlag for bankens produksjon av valutastatistikk og ulike spesialstatistikker, bl.a. for Bank for International Settlements. Valutastatistikken er en hovedkilde for utenriksregnskapet.

I forbindelse med utarbeidelse av statistikk om inngående direkte investeringer, innhentes det også bl.a. regnskapsinformasjon som omsetning, overskudd og antall ansatte, i tillegg til gjelds- og fordringsforhold mellom investor og det norske foretaket i medhold av valutaloven § 7 første ledd. Banken utfører videre valutakontrollarbeid i samarbeid med skatte- og tollmyndighetene på grunnlag av valutalovens bestemmelser om adgang til å utlevere opplysninger. Kontrollarbeidet er nå ytterligere styrket slik at taushetsplikten også begrenses overfor ØKOKRIM og Kredittilsynet, jf. endring av valutaloven § 7 ved lov av 7. juni 1996 nr 30. Det vises her til Ot prp nr 22 og Innst S nr 50 (1995-96) om endring i lov 10. juni 1988 nr 40 om finansieringsvirksomhet og finansinstitusjoner.

Valutareguleringsforskriften fastsetter opplysningsplikt om finansinstitusjoners valutaposisjoner og valutastrømmer. Disse opplysningene brukes til valutamarkedssstatistikk, til analyser av valutamarkedet, og til bankens kontroll med valutareguleringsforskriftens bestemmelser om posisjonsregulering.

Utenriksdepartementet har delegert ansvar til banken knyttet til tiltak i FN-sanksjoner rettet mot finansielle forhold. Dette innebærer at finansielle transaksjoner med sanksjonsbelagte landområder krever samtykke fra Norges Bank som også fører kontroll med at sanksjonene etterleves på grunnlag av opplysninger om valutaoverførsler innhentet med hjemmel i valutaloven.

Ellers kan det nevnes at forskrift om valutameglervirksomhet gir banken adgang til å kreve inn opplysninger.

6.3 Fremtidig lovgrunnlag for opplysningsplikt, tvangsmulkt mv

6.3.1 Innledning

En ny lovbestemmelse om opplysningsplikt bør ha som mål å ivareta Norges Banks behov for pålitelig tilgang på data, slik at en rasjonell og effektiv statistikkproduksjon sikres. Dette

¹² Departementet foreslo i høringsbrev av 15.9.95 at emisjonsforskriften oppheves og at opplysningsplikt om emisjoner fastsettes i forskrift med hjemmel i statistikkloven. Verken Norges Bank eller Statistisk sentralbyrå støttet forslaget. Norges Bank viste bl.a. til at statistikkloven setter klare grenser for adgangen til å utveksle informasjon om emisjoner mellom sentralbanken, VPS og Oslo Børs, og at dette etablerte samarbeidet om statistikkutarbeidning hindres dersom statistikkloven anvendes som grunnlag for innsamling av opplysninger.

forutsetter at opplysningsplikten dekker alle de områder hvor banken utarbeider statistikk, slik at en går lenger enn bare å videreføre bestemmelsene om opplysningsplikt i valutaloven og penge- og kredittloven. Videre skal opplysningene kunne brukes til tilsyn og kontroll i samme utstrekning som i dag. Departementet mener det vil være mest hensiktsmessig å innføre bestemmelser om opplysningsplikt, tvangsmulkt og straff i sentralbankloven.

6.3.2 Omfanget av opplysningsplikten

Departementet foreslår at institusjoner undergitt tilsyn etter kredittilsynsloven kan pålegges opplysningsplikt om institusjonens virksomhet, finansiering av virksomheten, regnskap og om andre penge- og kredittforhold, jf ny § 27 første ledd. Forslaget tar sikte på å videreføre de nåværende bestemmelser om opplysningsplikt i penge- og kredittloven samt erstatte kredittilsynsloven som hjemmelsgrunnlag for opplysningsplikt til Norges Bank. Bestemmelsen åpner også for å pålegge banker, kortselskaper, oljeselskaper mv. opplysningsplikt til bruk for gebyr- og betalingsformidlingsstatistikken. Banken må i dag basere seg på at disse opplysningene blir gitt frivillig.

Videre foreslås det at Kongen kan fastsette plikt til å opplyse om egne og kunders valutaforhold, jf ny § 27 annet ledd. Bestemmelsen gir hjemmel til å videreføre de ulike melde- og rapporteringsbestemmelsene i valutareguleringsforskriften. Blant disse er valutabankenes rapportplikt om kundetransaksjoner og kravene til valutabankenes edb-baserte rapportering, som er særlig viktig for utarbeidelse av statistikk.

I ny § 27 første ledd, annet punktum foreslås det at Kongen kan bestemme at også institusjoner eller foretak som ikke er undergitt tilsyn etter kredittilsynsloven kan pålegges opplysningsplikt etter første ledd. Bestemmelsen kan bl.a. benyttes til å pålegge offentlige banker, kortselskaper og oljeselskaper opplysningsplikt.

6.3.3 Bruksområde

Det foreslås at opplysninger innkrevet etter ny § 27 første eller annet ledd eller gitt frivillig, kan brukes til statistikk-, kontroll- og tilsynsformål, jf forslaget til § 27 fjerde ledd første punktum. Ny § 27 første og annet ledd innebærer at opplysningsplikten overfor Norges Bank blir noe videre enn i dag. Dette medfører imidlertid ikke en utvidelse av institusjonstilsynet, som fortsatt skal skje innenfor rammene av skatte- og tollavgivningen, kredittilsynsloven og sentralbankloven.

Norges Bank vil hovedsakelig ha behov for å bruke opplysningene til statistikkformål og til kontroll- og tilsyn. Andre tilsynsmyndigheter kan nytte opplysningene til tilsyn og kontroll, gitt at Norges Bank kan utlevere opplysningene etter sentralbankloven § 12. Banken har adgang til å utlevere opplysninger til Kredittilsynet etter lovens § 12 annet ledd. Dette vil også gjelde opplysninger innhentet etter ny § 27. Videre har skatte- og tollmyndighetene gjennom flere år hatt tilgang til opplysninger om valutaforhold i medhold av valutaloven, og nylige endringer i valutaloven § 7 innebærer at opplysninger om valutaforhold også kan utleveres til ØKOKRIM og Kredittilsynet.

Opphevelsen av valutaloven fører til at lovens § 7 fjerde og sjette ledd, som begrenser taushetsplikten overfor de nevnte myndighetene, må overføres til sentralbankloven § 12. Ellers vil opplysningene være underlagt taushetsplikt etter bestemmelsene i sentralbankloven

§ 12 første ledd, som forøvrig er strengere enn de tilsvarende bestemmelser i forvaltningsloven § 13. Det vises her til forslaget til § 12 annet ledd nytt tredje punktum:

"Opplysninger innhentet i medhold av § 27 annet ledd kan, uten hinder av taushetsplikten etter foregående ledd, utleveres til ØKOKRIM, når dette følger av lov eller er nødvendig til etterforskning av straffbare forhold, og til skatte- og tollmyndighetene når opplysningene må antas å være av betydning for disse."

Det vurderes som viktig at Norges Bank kan videreføre samarbeidet med SSB, Oslo Børs og VPS om statistikkproduksjon. Departementet legger til grunn at banken kan utlevere opplysninger til disse institusjonene i medhold av forvaltningsloven § 13 b nr 4, jf også sentralbankloven § 12 tredje ledd. Det foreslås derfor ingen lovendringer på dette punktet.

6.3.4 Øvrige forslag

Etter valutaloven § 7 annet ledd har departementet og Norges Bank rett til å få fremlagt ulike typer dokumenter som kan ha betydning for kontroll med valutabestemmelsene, rett til tilgang til kontor- og bedriftslokaler og til nødvendig hjelp og rettledning. Lovens § 7 a gir også myndighetene rett til å kreve beslag i dokumenter som nevnt i § 7 annet ledd, og til å kreve ransaking av lokaler før det er reist siktelse etter straffeprosessloven.

Under det nåværende valutaregime har banken ikke behov for tilgang til forretningslokaler mv, og de nevnte bestemmelsene om dette i valutaloven vil derfor ikke bli videreført.

Banken vil derimot fortsatt ha behov for å få utlevert f.eks. regnskaper, fakturaer og avtaler, til understøttelse av arbeidet med innhenting av statistiske opplysninger. Det foreslås derfor at valutalovens regler om dette videreføres i ny § 27 tredje ledd.

Etter valutaloven § 7 femte ledd kan departementet bestemme at opplysningsplikten etter loven skal gå foran taushetsplikt i andre lover. Det er nødvendig å videreføre bestemmelsen bl.a. av hensyn til valutabankenes opplysningsplikt om betalingstransaksjoner med utlandet, som er helt sentral når det gjelder å sikre den nødvendige tilgangen på materiale til statistikk-, tilsyns- og kontrollformål. Hjemmelen foreslås videreført i ny § 27 fjerde ledd, annet punktum.

Det foreslås at ny § 27 Opplysningsplikt skal lyde:

"Kongen kan bestemme at institusjoner som er undergitt tilsyn etter kredittilsynsloven skal gi banken opplysninger om institusjonens virksomhet, finansiering av virksomheten, regnskap og om andre penge- og kredittforhold. Kongen kan videre bestemme at andre institusjoner eller foretak skal pålegges slik opplysningsplikt.

Kongen kan bestemme at enhver skal gi opplysninger om egne og kunders valutaforhold, herunder opplysninger om omsetning og formidling av utenlandsk valuta, betalinger i norsk og utenlandsk valuta, fordrings- og gjeldsforhold mellom norsk og utenlandsk part og om inn- og utførsel av norsk eller utenlandsk valuta.

Kongen kan kreve fremlagt regnskapsbøker, vedlegg, brev, avtaler og andre dokumenter som er nødvendige for å gjennomføre bestemmelsene i § 28 eller som er nødvendige for å kontrollere at bestemmelsene i § 28 og denne paragraf annet ledd blir etterlevet. Kongen kan tilsvarende kreve fremlagt papir- og maskinlesbar kopi av elektronisk lagret informasjon.

Opplysninger som er innhentet etter bestemmelsene i første og annet ledd, eller som er gitt frivillig, kan brukes til statistikk-, kontroll- og tilsynsformål. Kongen kan i forskrift fastsette nærmere regler om omfanget og gjennomføringen av opplysningsplikten og at lovbestemt taushetsplikt ikke fritar for opplysningsplikt etter første og annet ledd."

6.3.5 Tvangsmulkt og straff

Norges Bank kan ilegge tvangsmulkt ved brudd på opplysningsplikten etter valutaloven § 7 første ledd, jf syvende ledd. Brudd på opplysningsplikten etter valutaloven og pkrregll. er også straffbart, jf valutaloven § 10 og pkrregll. § 18. I praksis har det vist seg at tvangsmulkt er den mest hensiktsmessige sanksjon ved brudd på valutaloven. Det foreslås derfor at banken ved brudd på opplysningsplikten fastsatt i ny § 27 første og annet ledd kan ilegge tvangsmulkt. Tvangsmulkt ilagt etter valutaloven inndrives av Statens Innkrevingsentral i Mo i Rana, og det legges til grunn at inndrivelse av tvangsmulkt etter sentralbankloven også kan utføres av sentralen. Det foreslås at ny § 31 Tvangsmulkt skal lyde:

"Banken kan ilegge tvangsmulkt til staten for den som har overtrådt opplysningsplikten. Pålegg om tvangsmulkt er tvangsgrunnlag for utlegg. Påløpt tvangsmulkt kan i særlige tilfelle helt eller delvis ettergis. Kongen kan fastsette nærmere regler om slik tvangsmulkt."

Etter valutaloven § 10 og pkrregll. § 18 kan brudd på opplysningsplikten straffes ved simpel uaktsomhet, mens statistikkloven § 5-1 stiller krav om forsett. Overtredelse av ny § 27 i sentralbankloven bør også kunne sanksjoneres med straff. Opplysninger innkrevet med hjemmel i sentralbankloven § 27 skal nyttes til viktige kontroll- og tilsynsformål, bl.a. ved bekjempelse av hvitvasking av penger. Overtredelse av sentralbankloven § 27 kan derfor få alvorligere konsekvenser enn brudd på statistikklovens bestemmelser om opplysningsplikt. Samtidig antar departementet at det er de mer alvorlige brudd på opplysningsplikten det er aktuelt å straffe. En foreslås derfor at overtredelse kan straffes med bøter når det foreligger forsett eller grov uaktsomhet. Det bør også videreføres at overtredelse av reglene i §§ 22a, 28 eller 30 kan straffes. Det vises til omtale i særmerknadene til § 32.

Det foreslås at ny § 32 Straff skal lyde:

"Den som forsettlig eller uaktsomt overtrer bestemmelsene i §§ 22a, 28 eller 30 eller vedtak med hjemmel i §§ 22a, 28, 29 eller 30, straffes med bøter med mindre overtredelsen faller inn under strengere straffebestemmelser. På samme måte straffes den som forsettlig eller grovt uaktsomt overtrer bestemmelsene i § 27 eller vedtak med hjemmel i § 27."

7 *ANDRE TILPASNINGER I SENTRALBANKLOVEN MV.*

I dette kapitlet tas opp enkelte andre spørsmål det kan være naturlig å vurdere i sammenheng med en ev. oppheving av penge- og kredittloven og valutaloven. I avsnitt 7.1 vurderes endringer i § 19 i sentralbankloven av 24. mai 1985 nr 28, som bl.a inneholder en bestemmelse som er knyttet til penge- og kredittloven. I avsnitt 7.2 vurderes hjemmelsgrunnlaget for Norges Bank til å inngå gjenkjøpsavtaler som ledd i sine markedsoperasjoner med andre enn banker. Deretter drøftes spørsmålet om lovendring for å åpne for at Norges Bank skal kunne ha anledning til å skille ut deler av sin virksomhet i egne selskaper, før det til slutt i avsnitt 7.4 foreslås en lovendring som fjerner eventuelle formelle hindringer for Norges Banks deltakelse i arbeidsgiversammenslutninger. I avsnitt 7.5 vurderes spørsmålet om forslagene til endringer i sentralbankloven krever at det foretas ytterligere lovendringer.

7.1 *Sentralbankloven § 19*

I sentralbankloven § 19 annet ledd annet og tredje punktum heter det:

"For lån og annen kreditt etter første ledd [dvs kreditt til banker], kan Kongen ved forskrift sette vilkår som gjelder veksten i og sammensetningen av de låntagende bankers egne utlån og obligasjonskreditt i den utstrekning dette er påkrevd for å gjennomføre fastlagte retningslinjer etter lov 25. juni 1965 om adgang til regulering av penge- og kredittforholdene § 2. Det skal fremgå av forskriftene hvilke følger det vil få om vilkårene ikke blir overholdt."

Denne bestemmelsen i sentralbankloven er nært knyttet til bestemmelsene i penge- og kredittloven. Som det fremgår av kapittel 4, foreslås det at denne type bestemmelser i penge- og kredittloven ikke videreføres. En vil på samme måte foreslå at sentralbankloven § 19 annet ledd annet og tredje punktum oppheves.

7.2 *Bruk av gjenkjøpsavtaler med andre enn banker*

7.2.1 *Bakgrunn*

Norges Bank har tidligere brukt gjenkjøpsavtaler i norske statsobligasjoner som instrument i likviditetsstyringen. Dette var avtaler direkte mellom bankene og Norges Bank, der papirene ble verdsatt til pari kurs og ble liggende i låntagers depot båndlagt til Norges Bank. Avtalene ble avvirket og erstattet med fastrentelån (F-lån) i 1987.

Norges Bank vil nå gjeninnføre en ordning med gjenkjøpsavtaler i likviditetsstyringen, i første omgang med bankene som motparter. I et notat som ble sendt på høring 2.2.96 foreslo Norges Bank at også primærhandlere skulle være motparter i gjenkjøpsavtalene. Enkelte høringsinstanser uttrykte tvil om dette kunne sies å være innenfor sentralbankloven, jf diskusjonen nedenfor. På denne bakgrunn valgte man å avvende en eventuell lovpresisering før gjenkjøpsavtaler tas i bruk overfor andre enn banker.

En gjenkjøpsavtale er en avtale som innebærer et midlertidig bytte av verdipapirer mot likvide midler. Norges Banks gjenkjøpsavtaler i likviditetsstyringen vil bli utformet som et

kjøp og tilbakesalg. Avtalene vil bestå av to transaksjoner - en med ordinært oppgjør og en med utsatt oppgjør. Handelen med ordinært oppgjør vil normalt inngås til rådende markedskurs. Tilbakesalgskursen avtales samtidig og er lik kursen på den opprinnelige handelen pluss et termentillegg. Motparten mottar eventuell kupongbetaling i avtaleperioden, mot avregning i tilbakesalgskursen.

7.2.2 Vurdering

I høringsnotatet ga Norges Bank uttrykk for at man anså formålet med gjenkjøpsavtalene som markedsoperasjoner i likviditetsstyringen. Dette er avgjørende for at de kan omfattes av sentralbankloven § 21 som kjøp og salg av verdipapirer og ikke rammes av de strengere kriteriene i § 22 for lån til andre enn banker. I Per Christiansen: Norsk Pengerett (1987) s 394-395 behandles sentralbankens gjenkjøpsavtaler med obligasjoner som markedsoperasjoner i tilknytning til § 21. Sentralbanklovens forarbeider ses ikke å omtale spørsmålet.

Blant annet ut fra bankenes særskilte rolle i betalingsformidlingen og som mottakere av innskudd, har de etter §§ 19 og 20 i sentralbanken enerett til innskudd i og lån fra Norges Bank. Lån til og innskudd fra andre enn banker kan etter § 22 bare ytes eller mottas i "særlige tilfeller". Etter sentralbankloven § 21 kan Norges Bank kjøpe og selge statspapirer og andre lett omsettelige papirer uten noen begrensning med hensyn til motparter.

Fra høringen kan for det første nevnes at Oslo Børs i sin uttalelse opplyste at bruk av gjenkjøpsavtaler med statspapirer i den senere tid har vist en voldsom økning, slik at ikke sjelden halve volumet av daglig omsetning av statsobligasjoner utgjøres av slike avtaler.

Kredittilsynet pekte på at man i regnskapsreglene for finansinstitusjoner vurderer gjenkjøpsavtaler, hvor erververen forplikter seg til å selge obligasjonen tilbake til avhenderen, som lån.

Den Norske Bankforening viste også til regnskapsreglene, og uttalte:

"Gjenkjøpsavtaler inngått med andre enn banker, i den grad dette kan sies å være ytelse av kreditt, kan også være i motstrid med sentrbl § 22, som inneholder en regel om at Norges Bank bare "... i særlige tilfeller ..." kan yte kreditt til andre enn banker."

Bankforeningen mente det var behov for en nærmere avklaring av hvilken rettslig stilling sentralbankens gjenkjøpsavtaler ville ha, men reiste ikke innvendinger mot den foreslåtte krets av motparter.

Sparebankforeningen anførte at Norges Banks gjenkjøpsavtaler reelt sett vil være pantesikrede lån. Det ble vist til at formålet er å gi likviditetslån mot sikkerhet og at sentralbanken på samme måte som ved pantsettelse bare kan realisere verdipapirene dersom låntakeren ikke betaler tilbake kontantsum pluss renter og at prisen ved gjenkjøpet er avtalt på forhånd og ikke er knyttet til kursutviklingen. Ellers viser også Sparebankforeningen til regnskapsreglene. Sparebankforeningens syn er derfor at det er tvilsomt om gjenkjøpsavtalene faller inn under sentralbankloven § 21.

Formålet med likviditetsstyringen er å etablere et rentenivå i pengemarkedet som er forenlig med stabilitet i valutakursen. Det er derfor viktig å utforme markedsinstrumenter som kan påvirke rentene i pengemarkedet på en effektiv måte. Ved å inkludere også andre enn banker som motparter, kan Norges Bank gjennom sine markedsoperasjoner raskere og mer direkte påvirke rentene i pengemarkedet. På denne bakgrunn er det naturlig og ønskelig at også andre sentrale aktører i pengemarkedet kan være motparter.

Finansdepartementet mener derfor at det bør være adgang for sentralbanken til å bruke gjenkjøpsavtaler i likviditetsstyringen også med andre motparter enn bankene. For å avskjære mulig tvil om Norges Banks adgang til å inngå slike avtaler, foreslås en presisering i loven.

En slik presisering kan tenkes gjennomført enten i sentralbankloven § 21 eller i § 22. Departementet finner det mest naturlig å anse gjenkjøpsavtalene som markedsoperasjoner og verdipapirtransaksjoner som bør omfattes av § 21. En foreslår derfor et tillegg i § 21 første ledd som gjør det klart at bestemmelsen også omfatter avtaler om tilbakesalg eller gjenkjøp. Samtidig bør formuleringen ikke være eksklusivt begrenset til gjenkjøpsavtaler, men også kunne fange inn mulige, andre fremtidige kjøps/salgsteknikker som ellers ville kunne rammes av låneregen.

Det foreslås at § 21 første ledd skal lyde:

"Banken kan kjøpe og selge gjeldsdokumenter som er utstedt eller garantert av staten og andre lett omsettelige gjeldsdokumenter. Dette gjelder, uten hinder av begrensningene i § 22, også gjenkjøpsavtaler og andre markedsoperasjoner med slike dokumenter."

7.3 Utskilling av deler av Norges Banks virksomhet i egne selskaper

7.3.1 Innledning

Etter sentralbankloven § 13 ligger eneretten til utstedelse av sedler og mynter til Norges Bank. Sedler produseres i dag i Norges Banks Seddeltrykkeri (NBS) ved hovedkontoret i Oslo, mens myntproduksjonen foregår ved Den Kongelige Mynt (DKM) i Kongsberg. Både NBS og DKM er ordinære avdelinger i sentralbanken under ledelse av de alminnelige styringsorganene. De to produksjonsavdelingene utfører også annen forretningsvirksomhet, som f.eks. trykking av frimerker og pass og produksjon av medaljer. Sentralbanken har tradisjonelt hatt enerett til utstedelse av sedler og også til en viss grad mynt. I flere land lar sentralbanken likevel andre utføre selve produksjonen, f.eks. i datterselskaper eid av sentralbanken eller ved at produksjonen settes ut på anbud. Eneretten til seddelutstedelse innebærer en rett, men ikke nødvendigvis noen plikt for sentralbanken til selv å produsere sedler og mynter. Sentralbankloven løser imidlertid ikke spørsmålet om Norges Bank kan skille ut NBS og DKM som egne selskaper med ansvar for seddel- og myntproduksjon, eller velge helt ut å kjøpe slike tjenester hos selskaper som ikke helt eller delvis eies av sentralbanken.

For å skape klarhet fremmer derfor departementet forslag om enkelte lovendringer som åpner for at produksjon av sedler og mynter i fremtiden kan skje i egne produksjonsselskaper, som banken helt eller delvis eier, eller settes ut til andre. Det foreslås ingen direkte skranker for valg av foretaksform, men departementet er av den oppfatning at slike foretak primært bør

stiftes som heleide datter-aksjeselskaper. Lovforslaget åpner også for at banken kan opprette eller delta i egne foretak for å utføre annen forretningsvirksomhet. Grunner for en utskilling kan i tilfelle bl.a. være at en ønsker å gi rom for friere forretningsmessig virksomhet på særlige områder og å avlaste bankens styringsorganer for den direkte ledelse av slik virksomhet. Departementet finner imidlertid ikke grunn til i forbindelse med lovforslaget nå å vurdere nærmere hensynene for og imot utskilling av virksomhet. Hensikten nå er å sikre at loven ikke stenger for utskilling av produksjons- og forretningsvirksomheten. Om slik utskilling skal skje, er et spørsmål som bankens egne organer senere må ta stilling til i samråd med departementet, jf foreleggelsesplikten i sentralbankloven § 2 annet ledd. Det går nå heller ikke nærmere inn på spørsmål om fremgangsmåten ved eventuell utskilling og den videre drift ut over hva som er nødvendig for å ta stilling til selve lovforslaget.

7.3.2 Bakgrunn

Norges Bank ble gitt rett til å utstede sedler i 1816, mens enerett ble lagt til sentralbanken i 1818. Seddeltrykkeriet har alltid vært en bedrift innen Norges Bank. Myntvesenet ble først overført ved lov av 22. desember 1961. Etter denne loven foregikk utmyntningen for sentralbankens regning, men på vegne av staten iht pengeloven av 17. april 1875 § 9 annet ledd. DKM ble samtidig overført til Norges Bank.

Sentralbankloven av 24. mai 1985 nr 28 § 13 opprettholder Norges Banks tradisjonelle enerett til seddelutstedelse og overfører også eneretten til utmyntning til sentralbanken. Det vises ellers til NOU 1983:39 og til Ot prp nr 25 (1984-85) om lov om Norges Bank og pengevesenet for en nærmere fremstilling av den historiske utviklingen.

Departementet har vurdert om sentralbankloven tillater at produksjonsavdelingene skilles ut som egne selskaper med ansvar for produksjon av sedler og mynter, eller at produksjonen ellers foregår utenfor sentralbanken. Lovmotivene drøfter ikke særskilt om eneretten til utstedelse av sedler og mynter forutsetter at produksjonen også må skje i Norges Bank, men enkelte uttalelser i motivene kan tolkes i denne retningen, f.eks. uttalelser i ovennevnte utredning s 355-357.

Eneretten til å utstede sedler og mynter er lagt til Norges Bank under ledelse av bankens øverste organer, hovedstyret og representantskapet, etter sentralbankloven §§ 1 og 13. Ansvar for produksjon av sedler og mynter ligger hos hovedstyret i medhold av sentralbankloven § 5 annet ledd. Representantskapet er Stortingets kontrollorgan og skal som sådan føre tilsyn med produksjonen, jf her også Grunnloven § 75 c som tillegger Stortinget å føre oppsyn over rikets pengevesen. Det kan derfor reises spørsmål om en eventuell utskilling av de to produksjonsavdelingene betyr at Norges Bank overfører arbeidsoppgaver som forutsettes å ligge direkte under sentralbankens ordinære besluttende og kontrollerende organer. Etter sentralbankloven § 10 har ellers hovedstyret bare adgang til å delegere sin myndighet til sentralbanksjefen og interne utvalg. Videre har representantskapet myndighet til å nedlegge og opprette avdelinger etter lovens §§ 5 og 8. Adgangen til å skille ut deler av bankens virksomhet er derimot ikke uttrykkelig regulert.

Eneretten til utstedelse av sedler og mynter forutsetter ikke nødvendigvis også plikt til produksjon. Det er i denne sammenheng av interesse å se på hvilken løsning enkelte andre land har valgt. Lov om Sveriges Riksbank av 1988 § 5 fastsetter at Riksbanken har enerett til å utstede sedler og mynter. Selve produksjonen av sedler og mynter foregår likevel i det heleide datterselskapet AB Tumba Bruk. Loven inneholder ellers ingen særskilte bestemmelser om Riksbankens myndighet til å skille ut deler av virksomheten, eller til å la

produksjonen av sedler og mynter foregå utenfor sentralbanken. Riksbanken anser at dette følger av bankens enerett til utstedelse og at produksjonen i prinsippet også kan skje i andre selskaper enn AB Tumba Bruk.

Finland har tilsvarende lovgivning mht seddelproduksjonen. I lov om Finlands Bank av 1925 § 3 heter det at "Banken har ensamratt til seddelutgivning i republikken". Tilsvarende bestemmelser er gitt i den finske myntloven av 1993 § 6. Sedler produseres av sentralbankens aksjeselskap Setec Oy. Dette selskapet er imidlertid ikke gitt enerett til seddelproduksjon, og Finlands Bank kan derfor la produksjon av sedler foregå hos hvilket som helst selskap som er konkurransedyktig. Likeledes legger myntloven § 6 eneretten til å prege mynter til den finske stat. Også her er det opprettet et eget produksjonsselskap i 1992.

Lovgivningen i Sverige og Finland er parallell til sentralbankloven § 13 om Norges Banks enerett til å utstede norske sedler og mynter. Dette kan gi støtte for å tolke sentralbankloven slik at Norges Banks enerett til utstedelse av sedler og mynter ikke er til hinder for at sentralbanken beslutter at andre selskaper, herunder heleide datterselskaper kan utføre produksjonen. På bakgrunn av den tvil mht. tolkningen av sentralbankloven som foreligger og sentralbankens lange praksis som produsent av sedler og mynter, finner departementet det likevel hensiktsmessig å foreslå lovendringer som klargjør at produksjonen kan skje utenfor Norges Bank. De enkelte lovforslag kommenteres nærmere nedenfor.

Departementet har også vurdert lovforslaget i forhold til Grl. § 75 c om at det tilkommer Stortinget å føre tilsyn over rikets pengevesen. Tilsynet utføres av representantskapet på vegne av Stortinget etter bestemmelsene i sentralbankloven § 5 tredje ledd. Departementet er av den oppfatning at grunnlovsbestemmelsen ikke hindrer at produksjonen foregår utenfor Norges Bank, forutsatt at representantskapet fortsatt kan føre nødvendig tilsyn med produksjonen. Dette kan praktisk ordnes gjennom avtaler mellom produksjonsselskapet og Norges Bank om rett til tilsyn med produksjonen. Stortingets mulighet til, gjennom representantskapet, å føre tilsyn med produksjonen, vil etter departementets oppfatning ikke svekkes selv om produksjonen foregår utenfor banken. På denne bakgrunn anser en ikke lovforslaget for å være i strid med Grl. § 75 c. Etter forslaget nedenfor vil dessuten utskilling av virksomheten måtte vedtas av representantskapet.

7.3.3 Forslag til endringer i sentralbankloven

Departementet foreslår at Norges Bank kan bestemme at banken helt eller delvis skal eie foretak for produksjon av sedler og mynter og annen forretningsmessig virksomhet, jf forslaget til § 5 tredje ledd nytt fjerde punktum og ny § 8 a i sentralbankloven. Annen forretningsmessig virksomhet i dag er bl.a. produksjon av frimerker og pass i Seddeltrykkeriet og medaljer ved DKM. Det har også vært produsert sedler og mynt på forretningsmessig basis til andre land. Ellers yter Norges Bank en del tjenester mot betaling som behandling av kontante betalingsmidler ("Avtalte tjenester"), visse banktjenester for egne ansatte, analyser av regnskap og bedrifter i samarbeid med SND, mv. I fremtiden kan man f.eks. tenke seg opprettelse av et eget foretak med det formål å overta bankens oppgaver når det gjelder distribusjon av sedler og mynter. Det kan også nevnes at destruksjon av sedler i dag skjer i banken, mens nedsmelting av mynter foretas av andre foretak etter avtale med Norges Bank. Det må antas at banken i dag har adgang til å la andre foretak utføre slike oppgaver uten hinder av sentralbankloven, såfremt dette skjer under betryggende kontroll. I forbindelse med oppføringen av det nye hovedkontoret, opprettet banken Bankplassen Parkeringsanlegg A/S i

samarbeid med Oslo Kommune. Det har ikke vært reist tvil mht. bankens lovmessige adgang til å opprette selskapet, men ellers vil også denne virksomheten omfattes av lovforslagene.

Forslagene innebærer bl.a. at Norges Bank fritt kan beslutte om produksjonen av sedler og mynter og annen virksomhet skal skje i ett eller flere egne foretak. Det foreslås ingen direkte skranker for valg av foretaksform, men departementet vil anta at slike foretak normalt bør stiftes som heleide datter-aksjeselskaper. Lovforslagene utelukker imidlertid ikke at det også trekkes inn andre eiere ved siden av banken, dersom banken anser en slik løsning som egnet. Samarbeidsløsninger med f.eks. andre sentralbanker kan også tenkes.

Videre foreslås det at hovedstyret skal representere banken som eier av foretaket, herunder representere banken i generalforsamlingen eller tilsvarende styringsorganer. Men det forutsettes at hovedstyret kan delegerer denne myndigheten til sentralbanksjefen etter bestemmelsen i sentralbankloven § 10 første ledd. Dette er f.eks. ordningen for Sveriges Riksbank i forhold til AB Tumba Bruk.

Departementets forslag innebærer ikke at foretak opprettet av Norges Bank gis enerett til produksjon av sedler eller mynter. I likhet med rettstilstanden i Sverige og Finland bør det være åpning for at produksjonen skal kunne skje der hvor sentralbanken finner det mest hensiktsmessig på grunnlag av forhold som f.eks. pris, kvalitet, sikkerhet, mv. Det foreslås derfor et nytt tredje ledd i sentralbanklovens § 13 som fastsetter at banken kan bestemme at andre skal produsere sedler og mynter etter avtale med banken. Dette vil da omfatte produksjon både i foretak som helt eller delvis eies av banken og i annet foretak utenfor banken.

Produksjon i annet foretak kan også kombineres med produksjon i banken eller i egne foretak og det kan velges forskjellige løsninger for seddel- og myntproduksjon. Supplerende eksterne bestillinger er for øvrig klart tillatt også etter gjeldende lov.

En beslutning om å la seddel- og myntproduksjonen i hovedsak foregå utenfor sentralbanken er en sak av særlig viktighet i sentralbanklovens forstand, som skal forelegges departementet etter sentralbankloven § 2 andre ledd.

Departementet viser til at eneretten til å utstede sedler og mynter innebærer at produksjon hos andre uten oppdrag fra Norges Bank vil være pengefalsk som straffes etter straffelovens §§ 174-178 og § 367.

Når det gjelder de personellmessige sidene ved eventuell utskilling av produksjonsavdelingene og opprettelse av egne selskaper, mener departementet at det ikke er behov for særskilte lovendringer for å ivareta de ansattes rettigheter. Departementet viser her til at Norges Bank omfattes av arbeidsmiljølovens regler om ansattes stillingsvern, herunder regler om arbeidstakers rettigheter ved virksomhetsoverdragelser mv.

Det er nødvendig å ta stilling til hvilket organ i banken som skal gis myndighet til å beslutte utskilling av deler av bankens virksomhet. Norges Banks øverste organer er hovedstyret og representantskapet, jf sentralbankloven § 5 første ledd. Etter loven har hovedstyret den utøvende og rådgivende myndighet og leder bankens virksomhet og forvalter dens midler. Representantskapet skal på sin side føre tilsyn med at reglene om bankens virksomhet følges, fastsette årsregnskapet og vedta bankens budsjett etter forslag fra hovedstyret. Videre har

representantskapet myndighet til etter forslag fra hovedstyret å opprette eller nedlegge distriktsavdelinger og avdelinger i utlandet.

Departementet er noe i tvil om hovedstyret eller representantskapet bør ha beslutningsmyndigheten når det gjelder å skille ut deler av bankens virksomhet i egne selskaper. Utskilling av deler av bankens virksomhet kan naturlig anses å følge av hovedstyrets myndighet til å lede bankens virksomhet og forvalte dens midler. Videre er det etter gjeldende kompetanseregler i utgangspunktet hovedstyret som må beslutte eventuell nedleggelse av NBS og DKM, siden disse produksjonsavdelingene ikke kan betraktes som distriktsavdelinger i sentralbanklovens forstand, jf bl.a. NOU 1983:39 s 357. Vekten av dette siste moment om gjeldende kompetansefordeling er likevel begrenset, så lenge det er tvilsomt om gjeldende lov overhodet åpner for en utskilling og nedlegging av produksjonsbedriftene som enheter i banken.

Reelle hensyn kan tale for å ha parallelle regler til opprettelse og nedleggelse av distriktsavdelinger og avdelinger i utlandet. Dette omfatter i dag 12 distriktsavdelinger og ett kassakontor i Norge og ett representasjonskontor i New York. Om henleggelsen og delingen av kompetansen mellom hovedstyret og representantskapet på dette område, uttalte flertallet i Norges Banks direksjon under høringen av forslaget til ny sentralbanklov i 1984, jf Ot prp nr 25 for 1984-85 s 82:

"Endringer i form av oppretting eller nedlegging av avdelinger er det fortsatt representantskapet som vil ha kompetanse til etter forslag fra hovedstyret. Dette synes å være en tjenlig ordning. Initiativet til endringsforslag overlates det organ som må forutsettes best å kjenne bankens behov og nytte av avdelingsnettet. Vedtakskompetansen tillegges imidlertid et bredt sammensatt stortingsoppnevnt organ der medlemmene kan komme fra ulike deler av landet. Dermed skulle også almenpolitiske og distriktsmessige interesser være ivaretatt i forhold til de spørsmål det her er tale om."

Om gjeldende kompetanseregel i sentralbankloven §§ 5 og 8 sies det i Innst O nr 10 for 1988-89 s 2:

"*Komiteen* er enig i at avgjørelser om å opprette eller legge ned avdelinger av Norges Bank og organisering av avdelingene i hovedsak er administrative spørsmål som må avgjøres ut fra hva som gir en effektiv løsning på de oppgaver Norges Bank ifølge loven er pålagt. *Komiteen* slutter seg til forslaget om at det er representantskapet i Norges Bank som skal kunne gjøre vedtak om å opprette eller legge ned avdelinger etter forslag fra hovedstyret. *Komiteen* viser til at det i følge loven om Norges Bank er hovedstyret som har den utøvende og rådgivende myndighet og leder bankens virksomhet og forvalter dens midler. Det må derfor tilligge hovedstyret å vurdere hvilke avdelinger banken trenger for å løse sine oppgaver og som fremmer forslag overfor representantskapet når det gjelder å opprette eller legge ned avdelinger."

Departementet mener at tilsvarende hensyn langt på vei kan anføres når det gjelder hvem som skal ha vedtaksmyndigheten ved utskilling av deler av bankens virksomhet i egne foretak. Lovforarbeidene understreker hovedstyrets sentrale rolle som det organ som har de beste

forutsetninger og primært må vurdere hvordan virksomheten skal organiseres, men som dertil bringer inn representantskapet som godkjennende organ.

For produksjonen av sedler og mynter kan dessuten vises til Stortingets og representantskapets særlige ansvar for tilsyn med pengevesenet, jf foran under pkt 7.3.2. Departementet har vurdert om en burde begrense representantskapets beslutningskompetanse til å gjelde utskilling av produksjon av sedler og mynter, mens utskilling av annen forretningsvirksomhet skulle kunne besluttet av hovedstyret alene. En har likevel funnet det mest hensiktsmessig med et ensartet beslutningssystem. Det vil i alle fall dreie seg om noen få, enkeltstående beslutninger.

Departementet har derfor foreløpig foreslått at myndigheten til å bestemme at banken helt eller delvis skal eie egne foretak skal legges til representantskapet etter forslag fra hovedstyret. Til grunn for representantskapets beslutning må Hovedstyret legge fram utkast til bl.a. selskapsvedtekter. Den nærmere gjennomføring av opprettelsen av foretaket og overføringen av virksomheten til dette vil imidlertid høre under Hovedstyret. Kompetanseregelen vil gjelde både opprettelse, kjøp og salg av andeler og nedleggelse av foretak.

Likeledes må beslutning om at produksjonen av sedler og mynter skal skje i andre foretak som ikke eies helt eller delvis av banken, jf forslag til nytt tredje ledd i lovens § 13, treffes av representantskapet når dette innebærer en definitiv nedlegging av produksjonsbedriftene. Eksterne bestillinger til supplement av egen produksjon må imidlertid kunne besluttet av hovedstyret i samsvar med de vanlige kompetanseregler i § 5, slik det antas å gjelde etter dagens lov.

Både utskilling og eventuell nedleggelse av produksjonsavdelingene, den løpende virksomhet etter utskilling, kjøp og salg av andeler og eventuell nedleggelse av egne foretak, vil få budsjettmessige konsekvenser for banken. Her vil de vanlige kompetanseregler gjelde om at representantskapet vedtar budsjett etter forslag fra hovedstyret.

Departementet foreslår etter dette følgende lovendringer:

§ 5 tredje ledd nytt fjerde punktum skal lyde:

"Det kan etter forslag fra hovedstyret bestemme at banken helt eller delvis skal eie foretak for produksjon av sedler og mynter og annen forretningsmessig virksomhet."

Ny § 8 a Egne foretak skal lyde:

"Representantskapet kan etter forslag fra hovedstyret bestemme at banken helt eller delvis skal eie foretak for produksjon av sedler og mynter og annen forretningsmessig virksomhet. Hovedstyret representerer banken som eier i foretaket."

§ 13 nytt tredje ledd skal lyde:

"Banken kan bestemme at andre skal produsere sedler og mynter etter avtale med banken."

7.4 Norges Banks adgang til å delta i arbeidsgiversammenslutninger

7.4.1 Bakgrunn

Regjeringen besluttet høsten 1993 at Norges Arbeidsgiverforening for Virksomheter med Offentlig tilknytning (NAVO) skulle opprettes, og NAVO ble formelt stiftet 22.12.93. Foreningen skal være næringspolitisk nøytral og ha myndighet til å inngå tariffavtaler. Driften skal finansieres ved medlemskontingent. Regjeringen besluttet at medlemsskap skal være obligatorisk for de fleste frittstående statlige virksomheter, og at alle nye slike virksomheter blir medlemmer. Det var også forutsatt fra Regjeringens side at Norges Bank skulle delta. NAVO skal ellers være fri og uavhengig og staten skal ikke ha plass i de styrende organene.

Sentralbanken er foreløpig ikke tilsluttet NAVO. Det har bl.a. vært reist tvil om sentralbankloven gir adgang til medlemskap. Etter departementets oppfatning er det ønskelig at også Norges Bank kan delta i arbeidsgiverforeninger. Forslaget til endring i sentralbankloven fjerner eventuelle formelle hindringer for deltakelse i foreninger som NAVO.

Det er etter forslaget hovedstyret som eventuelt kan beslutte at Norges Bank skal delta i en arbeidsgiversammenslutning. Beslutningen vil ikke direkte gjelde ansatte i bankens revisjon, som ansettes av representantskapet, jf sentralbankloven § 5 tredje ledd. Lovforslaget innebærer derfor at representantskapet fortsatt vil ha full råderett over arbeidsvilkårene for de ansatte i revisjonen.

7.4.2 Departementets vurdering

NAVO ble opprettet på bakgrunn av NOU 1992:11 (Arbeidsgiversammenslutning for frittstående statlige virksomheter), som skisserte to alternative modeller. Den ene modellen bygget på en fullt utbygget arbeidsgiverforening med adgang til å inngå tariffavtaler og andre avtaler om arbeidsvilkår på vegne av medlemsbedriftene. Etter den andre modellen skulle foreningen fungere som et serviceorgan og gi råd og konkret bistand der medlemsbedriftene har behov for det. Forøvrig skal foreningene etter begge modeller ha samme funksjoner.

Norges Bank støttet i sin høringsuttalelse til utredning at det bygges opp større kompetanse og profesjonalitet i arbeidsgiverspørsmål for de frittstående statlige virksomheter, og anbefalte ellers forslaget om å etablere en felles serviceinstitusjon med begrensede funksjoner.

Interimsstyret for NAVO inviterte i brev av 10.12.93 Norges Bank til stiftelsesmøte. Til møtet var det utarbeidet forslag til vedtekter hvor NAVOs generalforsamling/styre ble gitt kompetanse til å beslutte lock-out og til å vedta tariffavtaler mv. Vedtektene åpnet ikke for adgang til friere tilknytningsformer. På bakgrunn av vedtektene kom Norges Bank til at sentralbankloven hindret deltakelse.

Banken redegjorde for sitt standpunkt i brev av 22.12.93 til Interimsstyret for NAVO og i senere brev av 21.12.94 til Finansdepartementet. Norges Bank viser her til at etter sentralbankloven § 11 er det hovedstyret som avgjør alle saker om bankens ansatte med mindre annet følger av loven eller regler gitt med hjemmel i loven. hovedstyret kan videre

beslutte at særskilte utvalg, bankens avdelinger, kontorer eller ansatte kan gis fullmakt til å avgjøre saker som vedrører de ansatte.

Norges Bank forstår lovens § 11 slik at kompetansen til å avgjøre saker om lønns- og arbeidsvilkår for bankens ansatte ligger hos hovedstyret, og bare kan delegeres internt i banken. Etter Norges Banks syn har hovedstyret etter loven ikke adgang til å avgi sin beslutningskompetanse til en arbeidsgiverorganisasjon som på bankens vegne treffer bindende avtaler om ansattes lønns- og arbeidsvilkår. For Norges Banks vedkommende vil det derfor etter bankens syn være i strid med sentralbankloven å gå inn i NAVO med de vedtekter som nå foreligger.

Finansdepartementet slutter seg ikke fullt ut til denne forståelsen av sentralbankloven og har gitt uttrykk for dette i brev av 17.11.94 til Norges Bank. Departementet antar således at lovens § 11 ikke er til hinder for at sentralbanken påtar seg avtalemessige forpliktelser på områder der hovedstyret er tillagt kompetanse etter sentralbankloven.

For å avklare den tvil som foreligger finner departementet det likevel ønskelig å foreta en endring av sentralbankloven § 11 som gjør det klart at bestemmelsen ikke er til hinder for medlemsskap i en arbeidsgiverforening som NAVO. Departementet foreslår derfor et nytt annet punktum i sentralbankloven § 11 første ledd, slik at første ledd vil lyde:

"Hovedstyret avgjør alle saker om bankens ansatte med mindre annet følger av denne lov eller regler gitt med hjemmel i loven. Dette er ikke til hinder for at hovedstyret kan beslutte at banken skal delta i en arbeidsgiversammenlutning som innenfor sammenslutningens arbeidsområde kan treffe beslutninger som er bindende for banken. Hovedstyret kan gi særskilte utvalg fullmakt til å avgjøre saker om ansatte. Tilsvarende fullmakt kan også gis bankens avdelinger, kontorer eller ansatte."

Det må ellers anses som klart at en slik begrenset kompetanse på et særlig område for et arbeidsgiverorgan som lovforslaget legger opp til, ikke bryter med de prinsipielle hensyn bak de alminnelige regler om Norges Banks styringssystem og om forholdet til statsmyndighetene. Departementet finner derfor ikke grunn til å foreta en mer prinsipiell drøftelse om forholdet til bankens selvstendighet og sentralbanklovens regler om Kongens instruksjonsmyndighet, jf lovens § 2 om forholdet til statsmyndighetene.

Departementet tar ikke med dette standpunkt til spørsmålet om Norges Bank skal eller bør tiltre NAVO, men rydder bare unna et mulig hinder i lovgivningen for et slikt medlemsskap.

7.5 Øvrige endringer i sentralbankloven

I kapittel 5 og 6 omtales bakgrunnen for forslaget til nytt kapittel VI i sentralbankloven om regulering av valutavirksomhet, opplysningsplikt, tvangsmulkt mm, som delvis er en videreføring av tilsvarende bestemmelser i valutaloven. Det foreslås også innført en beredsskapsbestemmelse i ny § 31 i sentralbankloven. Departementet finner at det er grunn til å vurdere om disse forslagene krever ytterligere lovendringer spesielt i lovens kapittel I om alminnelige bestemmelser.

Innledningsvis pekes det på at lovens tittel er "Lov om Norges Bank og pengevesenet (sentralbankloven)". Inkorporeringen av valutalovens bestemmelser om regulering av valutavirksomhet mv tilsier at lovens tittel endres noe ved at den tilføyes "mv", slik at den fulle tittelen blir "Lov om Norges Bank og pengevesenet mv (sentralbankloven)".

Departementet har videre vurdert om innføringen av et nytt kapittel VI i loven krever at lovens § 1 om Norges Banks formål og virkeområde må utvides, men kommet til at det ikke er behov for slik endring.

Videre kan det reises spørsmål om forslagene i ny §§ 27 flg. som legger forskriftsmyndighet til Kongen og forutsetter vanlig instruksjonsrett overfor det utøvende organ, er forenlig med den spesielle instruksjonsmyndigheten som Kongen i statsråd har etter lovens § 2 tredje ledd. Loven legger imidlertid også i dag forskrifts- og vanlig instruksjonsmyndighet til Kongen bl.a. i sentralbankloven § 4 om kursordningen, § 16 om utgivelse av minnemynter og § 24 om forvaltningen av de offisielle valutareserver. Det anses ikke som noe problem at sentralbankloven her opererer med forskjellige systemer for instruksjonsrett alt etter som Norges Banks kompetanse er lagt til banken direkte i loven eller ikke. Departementet kan derfor ikke se at inkorporeringen av de nye bestemmelsene i kap. VI i sentralbankloven med vanlig instruksjonsmyndighet overfor banken strider mot lovens øvrige opplegg.

For de avsluttende bestemmelser i gjeldende lovs kap. VI og VII (§§ 27 til 29) har en funnet det hensiktsmessig å endre kapittel- og paragrafnummereringen.

7.6 *Endringer i andre lover*

7.6.1 *Postbankloven*

Postbankloven § 12-1 fjerde ledd bestemmer at pkrregl. gjelder tilsvarende for Postbankens virksomhet. Departementet antar at det ved oppheving av pkrregl. ikke vil være behov for en tilsvarende regel i postbankloven som viser til de foreslåtte reglene i sentralbl. Departementet foreslår derfor at bestemmelsen i postbankloven § 12-1 tredje ledd oppheves. Postbanken er under tilsyn av Kredittilsynet, jf. Kredittilsynsloven § 1 nr. 10, og omfattes dermed av opplysningsplikten etter ny § 27 første ledd i sentralbl.

7.6.2 *Finansinstitusjonsloven*

Finansinstitusjonsloven § 2-13 annet punktum viser til pkrregl. § 14 som nå foreslås opphevet. Finansinstitusjonsloven § 2-13 annet punktum foreslås derfor opphevet.

8 ØKONOMISKE OG ADMINISTRATIVE KONSEKVENSER

Forslagene i høringsnotatet har karakter av en lovteknisk opprydding. Forslagene innebærer i store trekk at de bestemmelser i penge- og kredittloven og valutaloven som fortsatt anses som nødvendige og hensiktsmessige, videreføres i sentralbankloven, mens øvrige bestemmelser oppheves. Det er i tillegg forslag til visse justeringer i det pengepolitiske lovverket.

Forslagene medfører forenklinger i lovverket, men antas ellers ikke å innebære store økonomiske eller administrative konsekvenser

9 FORSLAG TIL LOVENDRINGER

9.1 Merknader til forslagene

I

Oppheving av lov 14. juli 1950 nr 10 om valutaregulering

Bakgrunnen for forslaget er omtalt i kapittel 5.

II

Oppheving av lov 25. juni 1965 nr 2 om adgang til regulering av penge- og kredittforholdene

Bakgrunnen for forslaget er omtalt i kapittel 4.

III

Endringer i lov 24. mai 1985 nr 28 om Norges Bank og pengevesenet:

Endring i lovens tittel

Inkorporering av valutalovens bestemmelser om regulering av valutavirksomhet mv tilsier at sentralbanklovens tittel endres noe ved at "mv" tilføyes, jf omtale i avsnitt 7.5.

§ 5 tredje ledd nytt fjerde punktum og ny § 8 a Egne foretak

Bestemmelsene fastslår at representantskapet i Norges Bank kan bestemme at banken helt eller delvis skal eie foretak for produksjon av sedler og mynter og annen forretningsmessig virksomhet. Det vises til omtale i avsnitt 7.3.

Etter den eksisterende strukturen i sentralbankloven er representantskapets oppgaver generelt omtalt i § 5 tredje ledd mens enkelte oppgaver er regulert i egne bestemmelser, jf. bl.a. § 8 om bankens avdelinger. For å videreføre denne strukturen har § 5 tredje ledd nytt fjerde punktum og ny § 8 a første punktum fått lik ordlyd.

Annet punktum i § 8 a fastsetter at hovedstyret representerer banken som eier i egne foretak.

Endret § 11 første ledd

Den foreslåtte endringen gjør det klart at sentralbankloven ikke er til hinder for medlemskap i en arbeidsgiverforening som NAVO, jf omtale i avsnitt 7.4.

§ 12 annet ledd nytt tredje punktum

Bestemmelsen fastslår at opplysninger innhentet i medhold av ny § 27 annet ledd kan utleveres til ØKOKRIM når dette følger av lov eller er nødvendig til etterforskning av straffbare forhold og til skatte- og tollmyndighetene uten hinder av taushetsplikten etter § 12 første ledd. Gjeldende § 12 annet ledd første punktum bestemmer at taushetsplikten ikke gjelder overfor Kredittilsynet. Dette vil også gjelde opplysninger innhentet i medhold av ny § 27 annet ledd. § 27 annet ledd gjelder opplysninger om valutaforhold. Bestemmelsen viderefører på denne måten valutaloven § 7 fjerde og sjette ledd om begrensningene i

taushetsplikten for Norges Bank overfor skatte- og tollmyndighetene, ØKOKRIM og Kredittilsynet.

Etter valutaloven § 7 sjette ledd avgjør departementet om taushetsplikten for valutaforhold skal gjelde overfor skatte- og tollmyndighetene. Det er fastsatt en slik bestemmelse i valutareguleringsforskriften § 18-1 siste ledd. Sentralbankloven § 12 annet ledd nytt tredje punktum bestemmer direkte i loven at opplysninger om valutaforhold kan utleveres til skatte- og tollmyndighetene. Det vises for øvrig til omtale i avsnitt 6.3.

§ 13 nytt tredje ledd

Bestemmelsen fastslår at sedler og mynter kan produseres av andre enn Norges Bank etter avtale med banken. Etter de alminnelige bestemmelsene i sentralbankloven er det hovedstyret som har myndighet til å inngå slike avtaler. Det vises til omtale i avsnitt 7.3.

Bestemmelsen knytter seg til forslaget til § 5 tredje ledd nytt fjerde punktum og ny § 8 a om at representantskapet i Norges Bank kan bestemme at banken helt eller delvis skal eie foretak for produksjon av sedler og mynter og annen forretningsmessig virksomhet.

§ 19 annet ledd annet og tredje punktum oppheves

De gjeldende bestemmelsene i § 19 annet ledd annet og tredje punktum gir hjemmel til å fastsette forskrifter om vilkår for bankers lån i Norges Bank, og er nært knyttet til bestemmelsene i penge- og kredittloven om utlånsregulering. En oppheving av disse bestemmelsene i penge- og kredittloven gjør det naturlig å oppheve ovennevnte bestemmelser i § 19 i sentralbankloven. Det vises til omtale i avsnitt 7.1.

Endret § 21 første ledd

Endringen avskjærer mulig tvil om at Norges Bank kan inngå gjenkjøpsavtaler med andre enn banker i likviditetsstyringen, jf omtale i avsnitt 7.2.

I tillegg gjøres den endring at "statskasseveksler, stats- og statsgaranterte obligasjoner" erstattes med "gjeldsdokumenter som er utstedt eller garantert av staten". Dette gjøres for å forenkle lovteksten og for å gjøre terminologien mer i tråd med de instrumenter det er aktuelt å omsette i dag. Det utstedes ikke lenger statskasseveksler. Det er dessuten vanlig å skille mellom sertifikater og obligasjoner. Den gjeldende lovteksten bruker bare begrepet "obligasjoner", uten at det dermed er meningen å utelukke handel med sertifikater. En vil med endringen heller ikke utelukke handel med statskasseveksler som måtte utstedes i fremtiden. Bestemmelsen skal forstås slik at stats- og statsgaranterte gjeldsdokumenter kan handles selv om de ikke kan regnes som lett omsettelige, mens øvrige gjeldsdokumenter bare kan handles hvis de kan regnes som lett omsettelige.

Ny § 22 a

Bestemmelsen gir hjemmel til Norges Bank å pålegge banker og andre kredittinstitusjoner reservekrav, jf omtale i avsnitt 4.2. Begrepet kredittinstitusjon betyr det samme her som i finansieringsvirksomhetsloven av 10. juni 1988 nr. 40 § 1-5 nr. 3, jf. EØS-avtalen vedlegg IX, pkt 15 som svarer til første bankdirektiv (Rdir. 77/780/EØF) art 1.

Etter første ledd kan reservekravet bare oppfylles ved innskudd i Norges Bank. Kredittinstitusjonene kan ikke pålegges å kjøpe statspapirer for å oppfylle reservekravet. I første ledd bestemmes det videre at reservekravet maksimalt kan utgjøre 5 pst av forvaltningskapitalen. Det hindrer ikke at Norges Bank anvender en høyere sats på et snevrere beregningsgrunnlag.

Etter annet ledd kan Norges Bank ilegge strafferente og andre sanksjoner med tilsvarende virkning ved brudd på reservekravet. Det er i dag regler om strafferente i valutaloven § 17.

I tredje ledd er det tatt inn en hjemmel for banken til å fastsette nærmere forskrifter om sanksjoner og utformingen av reservekravet. Ved tidligere pålegg om reservekrav har det bl.a. vært bestemt at banker i Nord-Norge skal være unntatt og at beregningsgrunnlaget skal være forvaltningskapital med fradrag bl.a. av innskudd i utenlandsk valuta i utenlandsk bank, jf forskrift 2. mars 1984 nr 609 om primærreservekrav for forretnings- og sparebanker. Slike regler vil kunne fastsettes i medhold av forskriftshjemmelen.

Nytt kapittel VI Forskjellige bestemmelser

En har funnet det hensiktsmessig å samle de nye bestemmelsene om opplysningsplikt, regulering av valutavirksomhet, mm i et eget kapittel.

Ny § 27 Plikt til å gi opplysninger

Bestemmelsen viderefører bestemmelsene i pkrregl. og valutaloven om opplysningsplikt og valutalovens bestemmelse om plikt til å utlevere dokumenter. Bestemmelsen favner i tillegg noe videre ved at bestemmelsen også omfatter plikt til å gi opplysninger som Norges Bank i dag innhenter med hjemmel i kredittilsynsloven eller mottar på frivillig basis. Det vises til omtale i avsnitt 6.3.

Bestemmelsen omfatter opplysningsplikt i form av meldeplikt, periodevis rapportering eller rapportering i enkelttilfeller. Ved pålegg om meldeplikt eller periodevis rapportering, vil det være naturlig å fastsette nærmere bestemmelser om dette i forskrift etter siste ledd.

Opplysningsplikt etter første ledd kan i utgangspunktet bare pålegges institusjoner som er underlagt tilsyn av Kredittilsynet, jf. kredittilsynsloven § 1. Første ledd gjelder opplysningsplikt om institusjonens virksomhet, finansiering av virksomheten, regnskap og andre penge- og kredittforhold. Det er hjemmel til å bestemme at også andre institusjoner eller foretak skal pålegges opplysningsplikt. Det kan bl.a. være aktuelt å pålegge oljeselskaper og kredittkortselskaper opplysningsplikt. Det er ikke hjemmel til å pålegge privatpersoner opplysningsplikt etter første ledd.

Opplysningsplikt etter annet ledd kan pålegges enhver, også privatpersoner. Annet ledd gjelder opplysningsplikt om egne og kunders valutaforhold.

Tredje ledd viderefører bestemmelsen i valutaloven § 7 annet ledd om plikt til å utlevere dokumenter. Plikten er derfor knyttet til bestemmelsene i § 28 om valutavirksomhet og § 27 annet ledd om opplysningsplikt om valutaforhold. Det er foretatt en justering i forhold til valutaloven § 7 annet ledd ved at også elektronisk lagret informasjon kan kreves fremlagt.

Det fremgår av fjerde ledd at opplysningene innhentet i medhold av første og annet ledd bare kan brukes til statistikk-, kontroll- og tilsynsformål. Dette er ikke til hinder for at organer som får opplysninger etter unntak fra taushetsplikten i § 12, benytter opplysningene til de formål som er relevante for organet. Det forutsettes bl.a. i § 12 at ØKOKRIM kan bruke opplysninger innhentet etter § 27 til etterforskningen av straffbare handlinger.

Ny § 28 Valutavirksomhet

Første ledd er en videreføring av valutaloven § 1 annet ledd, som bl.a. kan være hjemmelsgrunnlag for forskrift om valutameglervirksomhet og deler av valutareguleringsforskriften, jf omtale i avsnitt 5.2.

Annet ledd gir hjemmel til å videreføre posisjonsreguleringen i valutareguleringsforskriften. Posisjonsreguleringen er i dag fastsatt med hjemmel i valutaloven § 1 første ledd, jf. valutareguleringsforskriften kap 14. Det vises til omtale i punkt 5.2.1.

Ny § 29 Avgift på omsetning av valuta

Bestemmelsen gir hjemmel for Kongen til å innføre en avgift på omsetning av valuta. Bestemmelsen tilsvarende den gjeldende bestemmelsen i valutaloven § 6. Adgangen til å innføre slik avgift er begrenset av Norges internasjonale forpliktelser, jf omtale i kapittel 3.

Ny § 30 Beredskapsbestemmelse

Bestemmelsen gir hjemmel til å innføre beredskapstiltak ved kapitalbevegelser til og fra utlandet. En slik bestemmelse anses nødvendig ved opphevelsen av valutaloven og penge- og kredittloven. Det vises til omtale i kapittel 2.

Bestemmelsen gir bare hjemmel til å innføre beredskapstiltak ved kapitalbevegelser som kan føre til store betalingsbalanseproblemer eller vesentlige forstyrrelser i kapitalmarkedene. Det må vurderes i det enkelte tilfelle om kapitalbevegelsene er av en slik art at beredskapstiltak kan innføres.

Det kan i slike tilfeller innføres "nødvendige beskyttelsestiltak". Aktuelle tiltak kan være lisensiering, avgifter, reservekrav og forbud mot visse transaksjoner. Det legges til grunn at tiltakene skal være midlertidige og må oppheves hvis de ikke lenger er nødvendige. Dette vil ikke uten videre si at en ikke behøver å rette seg etter vedtak som gjelder, men som ikke lenger kan anses nødvendige.

EØS-avtalen artikkel 11-2-114 og Rdir 88/361/EØF (kapitaldirektivet) (EØS-avtalen vedlegg XII punkt 1) har regler som tillater innføring av beskyttelsestiltak. Adgangen til å innføre beskyttelsestiltak er imidlertid begrenset, jf. særlig EØS-reglene som svarer til kapitaldirektivet artikkel 3. Blant annet bestemmer disse reglene at beskyttelsestiltak ikke skal anvendes i mer enn 6 måneder.

Ny § 31 Tvangsmulkt

Etter bestemmelsen kan Norges Bank ilegge tvangsmulkt ved brudd på opplysningsplikten etter § 27. Bestemmelsen viderefører bl.a. Norges Banks adgang til å ilegge tvangsmulkt ved

brudd på opplysningsplikten etter valutaloven § 7 første ledd, jf valutaloven § 7 syvende ledd. Det vises til omtale i avsnitt 6.3.

Ny § 32 Straff

Bestemmelsen fastsetter bøtestraff ved forsettlig eller grovt uaktsomme brudd på § 27 om opplysningsplikt. Det vises til omtale i avsnitt 6.3.

Bestemmelsen fastsetter også bøtestraff for forsettlig eller uaktsomme brudd på §§ 22a (reservekrav), 28 (valutavirksomhet), 29 (avgift på omsetning av valuta) og 30 (beredskapsbestemmelse). Disse straffebestemmelsene innebærer en videreføring av straffebestemmelsene i valutaloven § 10 og pkrregll. § 18. Etter valutaloven § 10 er strafferammen bøter eller fengsel opptil 2 år. Bestemmelsen viderefører bare bøtestraffen.

Nåværende kapittel VI og VII blir nye kapittel VII og VIII, og nåværende §§ 27, 28 og 29 blir nye §§ 33, 34 og 35.

For de avsluttende bestemmelser i gjeldende lovs kapittel VI og VII (§§ 27 til 29), har en funnet det hensiktsmessig å endre kapittel- og paragrafnummereringen, jf omtale i avsnitt 7.5.

IV

Oppheving av § 12-1 fjerde ledd i lov 5. juni 1992 om bank som eies av staten ved Postverket

Bakgrunnen for forslaget er omtalt i avsnitt 7.6.

V

Oppheving av § 2-13 annet punktum i lov 10. juni 1988 om finansinstitusjoner og finansieringsvirksomhet

Bakgrunnen for forslaget er omtalt i avsnitt 7.6.

VI

Ikrafttredelse

Etter bestemmelsen kan Kongen bestemme at de enkelte bestemmelsene i loven kan settes i kraft til ulik tid og at de enkelte bestemmelsene i valutaloven og pkrregll. kan oppheves til ulik tid. Det kan bli aktuelt å utsette opphevelsen av pkrregll. § 15 som bl.a. hjemler forbudet i emisjonsforskriften § 13 mot å utstede obligasjoner til underkurs. Det vises til omtale i punkt 4.2.5.

Overgangsregler

Departementet anser det ikke nødvendig å gi overgangsregler, og har derfor ikke tatt inn noen hjemmel til å gi overgangsregler.

9.2 Utkast til lovendringer

Lov om opphevelse av valutaloven og penge- og kredittreguleringsloven og om endringer i lov om Norges Bank og pengevesenet.

I

Lov 14. juli 1950 nr 10 om valutaregulering oppheves.

II

Lov 25. juni 1965 nr 2 om adgang til regulering av penge- og kredittforholdene oppheves.

III

I lov 24. mai 1985 nr 28 om Norges Bank og pengevesenet gjøres følgende endringer:

Lovens tittel skal lyde:

Lov om Norges Bank og pengevesenet mv (sentralbankloven)

§ 5 tredje ledd nytt fjerde punktum skal lyde:

"Det kan etter forslag fra hovedstyret bestemme at banken helt eller delvis skal eie foretak for produksjon av sedler og mynter og annen forretningsmessig virksomhet."

Nåværende fjerde til syvende punktum blir nye femte til åttende punktum.

Ny § 8 a Egne foretak skal lyde:

"Representantskapet kan etter forslag fra hovedstyret bestemme at banken helt eller delvis skal eie foretak for produksjon av sedler og mynter og annen forretningsmessig virksomhet. Hovedstyret representerer banken som eier i foretaket."

§ 11 første ledd skal lyde:

"Hovedstyret avgjør alle saker om bankens ansatte med mindre annet følger av denne lov eller regler gitt med hjemmel i loven. Dette er ikke til hinder for at hovedstyret kan beslutte at banken skal delta i en arbeidsgiversammenslutning som innenfor sammenslutningens arbeidsområde kan treffe beslutninger som er bindende for banken. Hovedstyret kan gi særskilte utvalg fullmakt til å avgjøre saker om ansatte. Tilsvarende fullmakt kan også gis bankens avdelinger, kontorer eller ansatte."

§ 12 annet ledd nytt tredje punktum skal lyde:

"Opplysninger innhentet i medhold av § 27 annet ledd kan, uten hinder av taushetsplikten etter foregående ledd, utleveres til ØKOKRIM, når dette følger av lov eller er nødvendig til etterforskning av straffbare forhold, og til skatte- og tollmyndighetene når opplysningene må antas å være av betydning for disse."

§ 13 nytt tredje ledd skal lyde:

"Banken kan bestemme at andre skal produsere sedler og mynter etter avtale med banken."

§ 19 annet ledd annet og tredje punktum oppheves.

§ 21 første ledd skal lyde:

"Banken kan kjøpe og selge gjeldsdokumenter som er utstedt eller garantert av staten og andre lett omsettelige gjeldsdokumenter. Dette gjelder, uten hinder av begrensningene i § 22, også gjenkjøpsavtaler og andre markedsoperasjoner med slike dokumenter."

Ny § 22 a skal lyde:

"Banken kan pålegge banker og andre kredittinstitusjoner og filialer av utenlandske kredittinstitusjoner i Norge reservekrav. Reservekravet oppfylles ved innskudd i Norges Bank. Reservekravet kan maksimalt utgjøre 5 prosent av institusjonenes og filialenes forvaltningskapital.

Banken kan ved manglende oppfyllelse av reservekrav ilegge strafferenter og andre sanksjoner med tilsvarende virkning.

Banken gir nærmere forskrifter om sanksjoner og utformingen av reservekravet, herunder hvilke institusjoner som skal omfattes av kravet, beregningsgrunnlag for reservekravet, samt omfang og forrentning av reservene."

Nytt kapittel VI Forskjellige bestemmelser

Ny § 27 Opplysningsplikt skal lyde:

"Kongen kan bestemme at institusjoner som er undergitt tilsyn etter kredittilsynsloven skal gi banken opplysninger om institusjonens virksomhet, finansiering av virksomheten, regnskap og om andre penge- og

kredittforhold. Kongen kan videre bestemme at andre institusjoner eller foretak skal pålegges slik opplysningsplikt.

Kongen kan bestemme at enhver skal gi opplysninger om egne og kunders valutaforhold, herunder opplysninger om omsetning og formidling av utenlandsk valuta, betalinger i norsk og utenlandsk valuta, fordrings- og gjeldsforhold mellom norsk og utenlandsk part og om inn- og utførsel av norsk eller utenlandsk valuta.

Kongen kan kreve fremlagt regnskapsbøker, vedlegg, brev, avtaler og andre dokumenter som er nødvendige for å gjennomføre bestemmelsene i § 28 eller som er nødvendige for å kontrollere at bestemmelsene i § 28 og denne paragraf annet ledd blir etterlevet. Kongen kan tilsvarende kreve fremlagt papir- og maskinlesbar kopi av elektronisk lagret informasjon.

Opplysninger som er innhentet etter bestemmelsene i første og annet ledd, eller som er gitt frivillig, kan brukes til statistikk-, kontroll- og tilsynsformål. Kongen kan i forskrift fastsette nærmere regler om omfanget og gjennomføringen av opplysningsplikten og at lovbestemt taushetsplikt ikke fritar for opplysningsplikt etter første og annet ledd."

Ny § 28 Valutavirksomhet skal lyde:

"Kongen kan fastsette forskrift om at bare den som får tillatelse av Kongen kan drive forretningsmessig omsetning av valuta eller forretningsmessig betalingsformidling med utlandet. Det samme gjelder for mellommannsvirksomhet i slik omsetning og betalingsformidling. Kongen kan fastsette nærmere regler om hvilke betingelser som skal gjelde for tillatelse etter dette ledd.

Kongen kan i forskrift fastsette regler om bankers og finansieringsforetaks maksimale valutaposisjoner."

Ny § 29 Avgift på omsetning av valuta skal lyde:

"Kongen kan fastsette at det skal svares en avgift til Norges Bank når noen omsetter utenlandsk valuta og når det foretas overføringer i norske kroner til eller fra en utlendings bankkonto. Det samme gjelder for inn- og utgående clearingbetalinger og kompensasjonsforretninger mellom Norge og utlandet. Kongen fastsetter hvor stor avgiften skal være."

Ny § 30 Beredskapsbestemmelse skal lyde:

"Ved kapitalbevegelser til og fra utlandet som kan føre til store betalingsbalanseproblemer eller vesentlige forstyrrelser i kapitalmarkedene, kan Kongen innføre nødvendige beskyttelsestiltak. Banken skal ha anledning til å uttale seg før det treffes slikt vedtak."

Ny § 31 Tvangsmulkt skal lyde:

"Banken kan ilegge tvangsmulkt til staten for den som har overtrådt opplysningsplikten. Pålegg om tvangsmulkt er tvangsgrunnlag for utlegg. Påløpt tvangsmulkt kan i særlige tilfelle helt eller delvis ettergis. Kongen kan fastsette nærmere regler om slik tvangsmulkt."

Ny § 32 Straff skal lyde:

"Den som forsettlig eller uaktsomt overtrer bestemmelsene i §§ 22a, 28 eller 30 eller vedtak med hjemmel i §§ 22a, 28, 29 eller 30, straffes med bøter med mindre overtredelsen faller inn under strengere straffebestemmelser. På samme måte straffes den som forsettlig eller grovt uaktsomt overtrer bestemmelsene i § 27 eller vedtak med hjemmel i § 27."

Nåværende kapittel VI og VII blir nye kapittel VII og VIII.

Nåværende §§ 27, 28 og 29 blir nye §§ 33, 34 og 35.

IV

§ 12-1 fjerde ledd i lov 5. juni 1992 nr. 51 om bank som eies av staten ved Postverket oppheves.

V

§ 2-13 annet punktum i lov 10. juni 1988 nr. 40 om finansinstitusjoner og finansieringsvirksomhet oppheves.

VI

Loven trer i kraft fra den tid Kongen bestemmer. Kongen kan bestemme at de enkelte bestemmelser i loven skal tre i kraft til ulik tid og at de enkelte bestemmelser i valutaloven og penge- og kredittreguleringsloven kan oppheves til ulik tid.